

Lag Baomer

Acum aproape două milenii, în aceste săptămâni de vară au pierit pe drumurile sfîrșite ale pustului mii de tineri evrei, discipoli ai marelui Akiva. Bîntuia o ucigătoare epidemie printre cei cîteva zeci de mii de elevi ai lui. „Askara” era numele bolii. Zilnic erau găsiți morți sute de vîrstare tinere, pline de viață, sute de primăveri omenesci. Ei nu au mai ajuns să vadă porțile înflorite ale sîrbătorii. Dar în a 33-a zi se întîmplă un miracol: epidemia încetă. Pentru o zi numai! Ziua este o oază: un izvor, un cîntec timid, cu nuanțe de steașă voioșie.

Să deschidem cartea istoriei și să citim din ea.

...Fumegau încă ruinele marelui templu. Vulturul roman năvălește pe întreaga întindere a Iudeei ultimele grupe de zeloți. Cei rămași sub jugul cîmpitorilor îl așteptau pe Mesia. În vîrstă care prin minune au supraviețuit marelui mîel umblau din sat în sat și învîtau poporul Legea, știind bine că ea singură e dătoare de curaj și mîngiere.

Printre aceștia se afla și Akiva ben Iosef. Akiva fusese păstor în slujba bogătașului Kalba Șavua și ajunsese după 24 ani de studii cel mai de seamă învățat al timpului său. Și el, ca și colegii lui, cutreiera satele și orașele și propaga Legea în popor. Dar nu numai legea. Akiva învîta tinerii satorilor să tragă cu arcul. Și-i mai învăța să aștepte ziua de mîine cu răbdare, dar și cu hotărîrea nestăruțată de a-și zdrobi pe asupritori.

Se urmă pe tronul Romei Adrian. El își găsi imperiul frînturat și neliniștit. Popoarele, aflînd că Traian murise, se pregăteau să-și recucerească independența. Pentru a avea liniște, Adrian adoptă sistemul concesiilor. Evreilor le permise să-și reclădească templul din Ierusalim, ceea ce era o extraordinară favoare. Reclădirea începu imediat. Dar, probabil, în urma unor uneltiri monstruoase, Adrian reveni asupra ordinului dat și autoriză reclădirea templului aiurea, în nici un caz la Ierusalim. Era picătura care făcu să se reverse paharul.

Akiva nu mai putea influența evenimentele. Poporul se organiză pentru răscoală și în fruntea lui apără Șimeon — fiul stelelor. Șimeon era un viteaz necunoscut, care se ivise din popor, așa cum se iveau în trecut îndepărtat al istoriei evreiești judecatorii. Tatăl lui se numea Koziba. Rabi Akiva însă îi schimbă numele în Kohba (stea) făcînd o apoteoză aluzie la viziunea mesianică a Bibliei: „A apărut o stea în Iacov”. Akiva și toți cei ce veneau în contact cu el erau fascinați de personalitatea lui. Marele învățat îl adora fiind convins că e Mesia. Dar Kohba se trezi deodată șeful necontestat al unei mari armate. Tineretul satorilor, zeci de mii de elevi ai lui Akiva, se adunară sub steagul lui. Trupele romane de ocupație sint nevoite să cedeze. În mai puțin de un an (132—133 e.n.) Bar Kohba cucerește 50 de cetăți. Legiunile romane bătute părăsesc țara. Akiva trimite întăriri dar fără rezultate. Iureșul elevilor lui Akiva era de nestăvilit. Ierusalimul căzu și Șimeon bătu monenezi în amintirea recuceririi independenței.

Doi ani de zile totul a mers bine. Dar la capătul celor doi ani fu numit pentru repri-marea răscoalei iudee, Iulius Severus, cel mai iscusit general al imperiului roman, adus tocmai din Britania, după ce duse acolo la bun sfîrșit o singeroasă campanie. Severus își dădu seama că nu le va putea veni de hac răscoalelor luptînd în cîmp deschis. Îi hărțui deci în lupte mîrunte și căută să le taie înțetul în lupte mîrunte și căută să le taie înțetul cu înțetul căile de aprovizionare. Cetățile cu cerite cădeau pe rînd, apărătorii, decimați de foame, se retrăgeau. Ultima bătălie avu loc la Betar, unde se retrăsese Bar Kohba cu cei mai buni viteji ai lui. Cetatea era întărită și rezistă peste un an asediului roman. Ea căzu prin trădare în anul 135, în ziua de 9 Av. Un îngrozitor mîel puse capăt eroice lupte a Iudeei înfrînte. Dio Cassius crede a ști că evreii au pierdut în bătălie peste 500 000 de

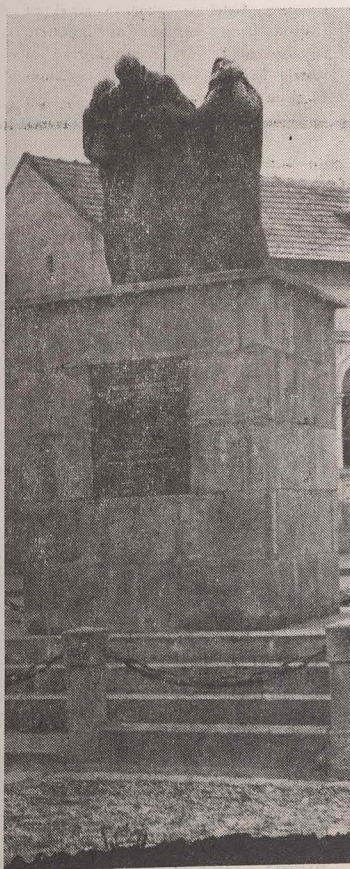
oameni: floarea Iudeei pieri în război. Șimeon muri probabil în mîelul de la Betar; legenda însă nu-l lăsa pradă dușmanului; ea îl crede căzut în preziua prăbușirii ultimei sale cetăți, în urma mușcăturii unui șarpe.

O groaznică prigoană — care întrecu în intensitate tot ce a fost pînă atunci cunoscut în mult încercata Iudee — încoronează succesul legiunilor romane. Adrian — continuînd tradiția lui Antiohus Epiphanes — interzice cu strînsicie orice manifestare de viață religioasă evreiască: respectarea Șabatului, studiarea Legii, circumciderea copiilor, erau pedepsite cu moartea. Akiva însă nu se lasă intimidat de legile scelerate. Braț la braț cu ceilalți supraviețuitori ai răscoalei, el continuă să propage printre elevii săi Legea, știind bine că-și periclitează viața prin ceea ce face. Fu prins și jupuit de viu. Elevii și colegii lui fură de asemenea prinși și omorîți în torturi înfiorătoare. Nimic însă nu putu să înfrîngă dorința de viață a poporului de două ori distrus. Dispozițiile draconice ale lui Adrian căzură odată cu moartea lui, Antoniu Pius lăsînd evreilor deplină libertate religioasă.

Aceștia sint faptele.

Șapte săptămîni de dolii sint menite să evoce războiul disperat al trupelor lui Bar Kohba împotriva asupririi romane; ele echivalează cu perioada luptelor împotriva lui Severus, lupte nefericite care au dus la pierderea întregului teritoriu cucerit și la retragerea lui Bar Kohba la Betar. Soldații lui Bar Kohba sint cei 24 000 de discipoli ai lui rabi Akiva, care au pierit în decurs de numai șapte săptămîni, secerăți de misterioasa „Askara”. Lag Baomer, ziua de 18 Iar, pare să fi fost ziua revocării dispozițiilor lui Adrian, ziua eliberării Iudeei de spaima asupririi și a începerii vieții religioase evreiești, ziua în care a încetat „epidemia” care făcea ravagii în rîndurile tinerilor elevi ai lui Akiva.

Este cea mai modestă sîrbătoare a calendarului nostru.

DEJ

Monumentul
deportaților evrei
executat de
sculptorul

MARTON ISZAK

Vizita în Israel a Eminenței Sale dl. Șef rabin dr. Moses Rosen

În ziua de 26 aprilie, 1973, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a plecat în Israel. În calitate d-sale de președinte al Comitetului internațional *Beit Hatfuzot* (Casa comunităților din Diaspora) d-sa a luat parte, în aceeași zi și în seara zilei de 28 aprilie, la ședințele consiliului de conducere al acestei instituții de cultură iudaică.

Au luat parte la aceste ședințe d-nii: dr. *Nabum Goldman*, președintele Congresului Mondial Evreiesc; *Louis Pincus*, președintele Agenției Evreiești; *Lebovna Rabinovici*, primarul orașului Tel-Aviv; *profesor Simonson*, rectorul Universității Tel-Aviv; dr. *Michel Landau*, *I. Oren*, *I. Weinberg*, poetul *Aba Kowner* și o delegație de personalități, experți în artă iudaică din S.U.A., în frunte cu dr. *Karl Katz*, curator al Muzeului Metropolitan din New York.

S-au dezbătut proiecte pentru prezentarea unei sinteze a iudaismului bimilenar al Diasporei, precum și a programului de activitate științifică a instituției.

În ziua de 30 aprilie 1973 Eminența Sa a oficiat rugăciuni la *Zidul de apus* (Kotel Hamaaravi) din Ierusalim.

În aceeași zi, d-sa a avut o întrevvedere cu d. dr. *Z. Wabrbastig*, ministrul cultelor din Israel, cu care a discutat probleme privind distribuirea sulturilor sfinte (Sefer Tora) făcute dar sinagogilor din Israel de către Federația Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România.

În ziua de 1 Mai 1973, Eminența Sa a fost primit în audiență de către președintele Statului Israel, Excelența Sa *Zalman Shazar*, căruia i-a exprimat felicitări cu prilejul celei de a 25-a aniversări a Statului Israel. (Iom Haatzmaut). Excelența Sa d. Zalman Shazar și-a exprimat profunza satisfacție pentru faptul că d. Șef rabin dr. Moses Rosen a acceptat misiunea de a îndruma Casa comunităților din Diaspora și i-a urat deplin succes atît în această activitate, cît și în cea de îndrumător spiritual al comunităților evreiești din România.

În aceeași zi Eminența Sa s-a întors în țară.

Ședința comitetului de conducere al Federației Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România

În ziua de 6 mai a.c. a avut loc ședința comitetului de conducere al Federației Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România. Ședința a fost prezidată de Eminența Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen*.

Trecîndu-se la ordinea de zi, Eminența Sa a schițat felul cum trebuie să lucreze comitetul, menit a deveni un organism colectiv de conducere și rezolvare a problemelor comunitare. În acest scop, a propus constituirea unor comisii permanente specializate, care să studieze și să avizeze asupra chestiunilor de resort.

Ședința a dezbătut problema îmbunătățirii activității comunităților și a apropiierii lor de enoriași. În acest scop s-a hotărît ținerea de adunări generale în cadrul fiecărei comunități, pe baza unui plan întocmit de prezidiul Federației. Adunările generale vor constitui un prilej de a informa pe coreligionarii din fiecare localitate despre activitatea comunităților și a Federației, precum și de alegere a conducerii comunităților.

Plecînd de la situația concretă actuală a obștei, ședința a hotărît ca, treptat, comunitățile mai mari, cu o experiență mai bogată, să ia în grija lor comunitățile mai mici, din localitățile apropiate, pentru ca și acolo enoriașii să ducă o viață de cult și obștească deplină.

Pe linia preconizată de ultima conferință pe țară a comunităților și pentru întărirea legăturilor dintre conducerea Federației și comunități, ședința a stabilit ca membri ai comitetului să viziteze, pe baza unui program bine alcătuit, comunitățile din țară, unde să ia legătură atît cu conducerea cît și cu enoriașii.

La următorul punct al ordinii de zi d. *Emil Șechter*, secretarul general al F.C.E.M., a prezentat o informare asupra felului cum a decurs aprovizionarea cu azimă și celelalte alimente rituale de Pesah 5733, precum și acțiunea de asistență, cu același prilej, a coreligionarilor bătrîni, bolnavi și lipsiți de familie. Cu multă satisfacție, comitetul a constatat că ambele acțiuni s-au desfășurat în cele mai bune condițiuni, atît la București, cît și la comunitățile din țară.

Au fost rezolvate, de asemenea, chestiuni curente.

În concluzie, Eminența Sa d. Șef rabin și președinte dr. Moses Rosen a apreciat ca fructuoase lucrările ședinței comitetului, care și-a dovedit dintru început utilitatea. D-sa și-a exprimat convingerea că măsurile preconizate, judicios puse în aplicare, vor avea urmări binecuvîntate asupra vieții noastre comunitare.

„Muza ta ebraică pe plaiul drag al Moldovei“

Un eveniment îl readuce în actualitate pe poetul născut și trăit pe meleagurile românești, Iacob Groper: la Ashkelon, în Israel, o stradă dintr-un cartier locuit de cetățeni originari din România a primit recent numele său.

Cei care au luat această inițiativă au avut, desigur, în vedere, atașamentul scriitorului la tradițiile noastre; au avut în vedere pe cel care a fost unul din fârtorii limbii literare idîș, pe cel nelipsit la manifestările evreiești, fie cele din lăcaș religios fie cele culturale, pe traducătorul psalmilor, pe cel care a fost sufletul multor instituții și publicații evreiești (ne mindrim că a fost și colaborator al revistei noastre).

A fost cel dinții poet pe care obștea evreiască din România l-a dat literaturii în idîș, „un talent puternic și o forță originală“ (H. N. Bialik).

A copilărit la Mihăileni (Doroboi), în preajma Siretului și a afluenților săi, într-o incintă regimului deluroasă, bogat împădurită, într-o familie ruralizată care se sbatea în lipsuri; în consecință, viața și opera sa (pasteluri, sonete, poeme evocînd casa și țigul natal, amestec de epic și liric) îi vor fi multă vreme marcate de acest dualism, „clar și poezia sa aparent idilică“. În tinerețe a cucerit Moldova, cunoscîndu-i de aproape și viața țărănilor români și cea a meseriașilor evrei; altă dualitate care îl va caracteriza: „cîntărea al peisajului moldav și al sensibilității evreo-românești“, cum îl caracteriza prof. I. E. Torontiu, în revista „Contorborii literare“. Adunate în el, de copil, și comoara folclorului românesc și bogăția de legende evreiești.

Ori unde va zbura, cîntărea lă... el poartă - ca aceluiași bătrîn, trimite din poezia sa o oglindă - un poezie aur la pictor: renunț la frumusețea Moldovei

Fii purtare simțos și, când mîi pui, lă pe li mîi!

Galactica

5 Noiembrie 1941

Facsimil după scrisoarea lui Gala Galaction

„Muza ta ebraică“ — îi scria Gala Galaction — „poartă în coșul flori de pe plaiul aîd de drag și dărmic al Moldovei (...) Oriunde va zbura cîntecul tău, el poartă un inel de aur la pictor: semnul frumoasei Moldove“. „Puritatea gândului, frăgezimea sentimentului și sublimarea nativă a expresiei amintesc pe

Shelley“ (prof. M. Dragomirescu). Alții, vorbind de el, își vor aminti de Heine, de Lenau...

Poet eminescian el însuși, Iacob Groper l-a tradus în idîș ca nimeni altul pe lăcășul poeziei românești; a tradus și din frații Văcărescu, din Cîrlova, Depăreașanu, Bolintineanu, Alecsandri, Șt. O. Iosif, G. Bacovia, Maria Bannu, D. Corbea... La rîndul său, a fost tradus în românește de Barbu Nemțeanu, A. Axelrad, B. Fundoianu, E. Furtună, Em. Dorian, B. Iosif, Camil Baltazar, Veronica Porumbacu... Versurile sale au mai fost transpuse în ebraică, germană, engleză, polonă...

Unul dintre străluciții exponenți ai culturii evreiești din România, ai culturii în general, a înțeles din necontenit în jurul său (se simțea avînat mai cu seamă în mijlocul tinereții) o atmosferă de înaltă spiritualitate, de entuziasm, la lași (la Toynbe-ball, la gruparea „Lichi“ cu revista „Lichi“ pe care el a creat-o), apoi la București (asociația „Kultur-lighe“, „Asociația pentru cultura idîș“, „Ikef“ etc., etc.).

Poezia sa, și așa plină de muzică, a inspirat mulți compozitori: Albert Segalescu, I. Botoșanșki, Boris Segal, H. Schwartzmann...

Scriitor în limbă străină care a rămas totuși moldovean prin sentiment și viziune“ (Mihail Sadoveanu), „deși în idîș, poezia lui e impregnată profund de peisajele din susul Moldovei și al Bucovinei, cu simț și dragoste de natură și de țărâna română“ (E. Lovinescu).

Îată de ce, pentru un Iacob Groper, „reflex al ființei evreilor din România“ și totodată ca omagiu plaiurilor natale, fîștii lui compatrioți, azi în Ashkelon, au ținut să-și păstreze numele în amintire, acolo unde se întâlnește cu el zi de zi, pe tăblițele indicînd o stradă centrală dintr-un nou cartier.

„Strada IACOB GROPER“! Ni se pare nemerită o asemenea eternizare a unui poet care prin toată viața sa a fost un om al străzii, al mulțimii, al vieții clocotînde.

M. M.

O veche instituție ebraică

ANGARIA

Instituția angaria reprezenta la început un sistem postal instaurat în imperiul persan pentru facilitarea tranzacțiilor comerciale dintre diferitele state componente. Herodot arată că principalele drumuri ale imperiului au fost împărțite în etape, niciuna nedepășind durata unei zile de mers.

Angaria a fost introdusă de persani în vechea Iudee cam la începutul perioadei celui de al doilea templu, deoarece drumul costal principal spre Mîr-raim trecea pe acolo. Prima mențiune a angariei în Iudeea datează din vremea perioadei hasmoneene, cînd Demetrius al II-lea, regele Siriei a oferit evreilor printre alte avantaje și scutirea de această obligație (Cartea Mac. I. 10, 33). În perioada romană drumul dintre Sidon și Ierusalim era considerat o arteră principală pentru angaria, avînd ca etape principale orașele Acra, Caesarea, Samaria și Bet-El. Șoseaua dintre Ierusalim și Antipatris, cu etapele ei Emaus și Lida, era de asemenea considerată o arteră importantă. Deși la început angaria a fost un serviciu postal, sensul acestui cuvînt s-a lărgit ulterior, însemnînd rechiziție forțată în interes public. Astfel, rabi Zeiri (secolele III și IV) povestește că a fost forțat be-angaria să aducă mîrt la palat. Se povestește despre Eleazar ben Harson, un membru al unei familii de mari preoți, că întîlnindu-se cu slugile sale în timp ce ducea pe umăr un sac de făină, aceștia nu l-au recunoscut, luîndu-l drept unul care își îndeplinea obligația de angaria (Ioma 35b).

Secolul al III-lea a fost un secol de declin economic iar angaria servea drept pretext pentru impunerea a tot felul de sarcini, corvezi și confiscări.

S-ar putea ca angaria să fi fost doar un fenomen pur babilonian, deoarece Talmudul ierusalimitean nu menționează nimic asemănător.

Literatura rabinică include în acest termen orice acțiune făcută sub constrîngere. Astfel se spune că evreii au acceptat Tora be-simha (cu bucurie), nu be-angaria (din constrîngere); că soarele își face cursa zilnică cu bucurie și nu be-angaria.

COMBINĂ ROMÂNEASCĂ DE RECOLTAT SFECLA

După o experimentare, cu bune rezultate, în mai multe unități agricole din țară, s-a omologat prototipul prime combine românești de recoltat sfeclă — CRS-2.

Concepută și creată de un colectiv al Uzinei mecanice pentru agricultură și industrie alimentară din Botoșani, noua combină realizează simultan toate operațiile impuse de recoltarea sfecele.

Combina CRS-2, care se adaugă celorlalte mașini și utilaje executate pentru agricultură, a intrat în producție de serie.

FILMUL ROMÂNESC ÎN ANGLIA

La cinematograful londonez „National Film Theatre“ a avut loc spectacolul de gală cu filmul „Mihail Viteazul“, care a marcat deschiderea Zilelor filmului românesc în Marea Britanie. Au asistat cunoscute personalități ale vieții politice, culturale, presei, televiziunii, un număr public. Zilele filmului românesc s-au desfășurat atît la Londra cît și la Edinburg.

POARTA AERIANĂ A DELTEI

La Tulcea a fost dat în exploatare cel mai tînăr aeroport al țării, noua poartă aeriană a Deltei. Atît aerogara cît și turnul de control sînt dotate cu aparatura cea mai modernă pentru dirijarea zborului avioanelor.

ROMÂNIA LA TIRGUL DE LA MILANO

România este prezentă la cea de-a 51-a ediție a tirgului internațional de la Milano cu peste 30 de standuri, care, expun o vastă gamă de produse reprezentative pentru industria și comerțul exterior românesc. Pondereea cea mai însemnată o dețin produsele industriei constructoare de mașini. Între acestea se află tipuri moderne de mașini-unelte, produse electronice și electrotehnice, diferite tipuri de tractoare, mașini pentru industria alimentară, autoturisme de teren ARO-240 și altele.

Devenită tot mai reprezentativă din an în an, participarea României la tirgul de la Milano suscită un interes mereu crescînd din partea specialiștilor și a publicului italian, datorită varietății și calității produselor expuse.

„MEVA“, O MARCĂ DE PRESTIGIU

Vagoanele românești purtînd marca „MEVA“ sînt bine cunoscute feroviarilor din U.R.S.S., Ungaria, R.D.G., Cuba. Ele sînt produse la uzinele din orașul Drobeta Turnu-Severin. În ultimii zece ani au fost lansate 22 tipuri de vagoane, iar volumul producției a crescut de patru ori.

RULMENȚII ROMÂNEȘTI ÎN 39 DE ȚĂRI

Uzina de rulmenți din Brașov și-a depășit cu 13 la sută planul de export pe primul trimestru al anului. În prezent ea exportă rulmenți în 39 de țări, printre care Italia, R.F.G., Australia, Taiwan.

APARTAMENTE NOI

În cel mai nou cartier de locuințe din Brăila, Viziru I — construcții au dat în folosință alte 260 apartamente. De asemenea au fost terminate 2 blocuri însumînd 16 apartamente în comuna Viziru și Ianca, localități rurale cuprinse în planul de urbanizare.

Un maestru al penelului: RUBIN

Rubin este un nume de mare prestigiu în lumea contemporană a artelor plastice. Amatori de artă ca și pinacotecile din marile metropole consideră drept o favoare deosebită de a deține sau de a putea achiziționa o pinză lucrată de acest ilustrator artist. Opera sa este analizată, catalogată și comentată în termeni entuziaști de către critici de artă. E o operă care se îmbogățește mereu, căci la 80 de ani maestrul a rămas același fecund și pasionat creator de frumos. Este și această neobișnuită vitalitate un indiciu asupra caracterului ieșit din comun al personalității sale.

Reuven Rubin a văzut lumina zilei aici, la Galați, pitorescul port dunărean și a copilărit într-un molcom țig moldav, în Fălciștii lui Sadoveanu și Bîncăli. Primele impresii despre lume de aici le are; de aici dulceața culorii și armonia formelor, de aici aura de legendă ce învăluie natura, lucrurile și oamenii pe care-i pictează. Pe drept cuvînt remarcă un critic de artă israelian că la Rubin simțul frumosului este alimentat de izvorul suculent al folclorului popular și că asemenea lui Chagall, care poartă cu sine imaginea orașului natal, Rubin duce cu sine lumea pitorescului țig Fălciștii.

Nevoia de a-și șlefui talentul l-a făcut să părăsească de tînăr locul natal. Avea 19 ani

cînd a fost admis la școala de artă „Bezaal“ din Ierusalim, la clasa renumitului profesor Boris Schatz. Mai tîrziu își continuă studiile la Paris, afirmîndu-se totodată ca un talent viguros și profund original.

Reuven Rubin este în prezent decanul de vîrstă și de talent al artiștilor israelieni și totodată — precum am arătat — unul dintre reprezentanții cei mai prestigioși ai picturii moderne contemporane. Pinzele sale pot fi admirate la marile muzee și galerii de artă de la New York și Paris, de la Londra și Ierusalim.

Deși plecat din mijlocul nostru de peste o jumătate de veac Rubin nu s-a înstrăinat, rămînd un prieten devotat și statornic al României și poporului său. Un fericit concurs de împrejurări a făcut ca aceste simțăminte ale sale să nu rămînă o simplă stare de spirit, ci baza solidă a unor împliniri efective. E destul să arătăm că maestrul Rubin a fost cel dinții ministru plenipotențiar al statului Israel la București și în această calitate a contribuit în măsură însemnată la statornicirea bunelor relații între cele două țări.

După încheierea stagiului diplomatic, Reuven Rubin s-a întors în Israel, unde s-a manifestat întotdeauna ca un prieten devotat al României. De aceea, în mod firesc, Asociația de prieteni

Israel—România i-a oferit funcția de președinte, pe care maestrul a acceptat-o cu grațitudine, căci ea corespunde simțămîntelor sale cele mai sincere.

Recent, pictorului Rubin i-a fost decernat Premiul național al statului Israel pe anul 1973, ca o încununare a întregii sale creații artistice. Consemnînd aici acest fericit eveniment, ne alăturăm numeroșilor săi prieteni și admiratori, adresîndu-i calde felicitări și urări de viață lungă, d-sale cît și distinsei doamne Esther Rubin.

V. R.

RUBIN: Dans la Meron (desen)

Serviciu divin de Iom Haatzmaut

În seara zilei de 4 mai 1973, după *Kabalat Șabat*, la templul coral din București a avut loc un serviciu divin cu prilejul lui *Iom Haatzmaut* 5733, la un sfert de veac de la proclamarea statului Israel.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen* a consacrat acestui eveniment istoric predica din această vineri seară. Domnia

Sa a evocat lungul șir de *kedoșim*, de martiri care și-au dat viața pentru credință și poporul lor, precum și miracolul renașterii naționale a poporului lui Israel, începutul împlinirii cuvintelor profeților noștri.

Ceremonia s-a încheiat prin intonarea, de către corul templului, a imnului *Hatikeva*.

Acra, centru de străveche cultură ebraică

Orașul *Acra* (*Aco*), aflat în nordul golfului *Haifa*, apare după *bătălia de la Megido* (1468 î.e.n.) pe lista orașelor cucerite de *Tumso* al III-lea, precum și pe lista celor deținute de *Seti I* și *Ramses* al II-lea. Cuvântul *Acra*, de origine semită, a fost mai târziu transformat de greci în *ake* (vindecare), legendă de legende lui *Hercules*. În timpul domniei lui *Ptolemeu* al II-lea, orașul și-a schimbat numele în *Ptolemais*, nume care s-a păstrat o lungă perioadă de timp.

Poziția geografică a acestui oraș a făcut din el un punct strategic important.

După cum rezultă din *Cartea Judecătorii* (1,31), *Acra* a fost atribuit tribului lui *Așer*, dar s-a mărginit a-i plăti un bir, păstrându-și caracterul de oraș fenician. După cucerirea orașului de către persi, *Acra* a devenit o bază navală importantă. Pe la anul 350 î.e.n. stăpînitorii *Tyrului* au început să bată aici monedă. Cucerirea *Siriei* de către *Alexandru* și căderea *Tyrului* a făcut ca importanța orașului să crească; acest lucru reiese din monedele de aur și argint care au început să se bată aici.

Cînd *Antiohus* al VII-lea a cucerit orașul, i-a acordat calitatea de „sfînt și inviolabil”. Japî pentru care a fost glorificat în inscripții de către locuitorii săi. După moartea acestuia, orașul a devenit independent, rezistînd — după cum arată *Iosephus Flavius* în „*Antichități*”, atacurilor lui *Alexander* Ianai.

După cucerirea orașului de către romani, el a fost vizitat de către *Cezar* în anul 48 î.e.n. Mai târziu, *Herodes* a făcut din *Acra* o bază pentru incursiunile sale, la fel și *Vespasian*. *Nero* a colonizat acolo legiunea a III-a, a V-a, a X-a și a XII-a, dînd orașului numele de *Colonia Claudia Ptolemais Germanica*. În această perioadă orașul se dezvoltă, construindu-și două porturi. După războiul împotriva Romei, comunitatea evreiască din *Acra* a fost reconstituită. Portul era folosit ca punct de îmbarcare pentru delegațiile care se duceau la Roma;

de asemenea de flota comercială. Orașul posedă o baie renumită, care a fost vizitată și de către patriarbul *Gamaliel* al II-lea, iar tîrgul care se ținea aici era unul din cele mai vestite. *Acra* era de asemenea un centru important de pescuit, dînd naștere unui proverb „a duce pește la *Acra*”, cum s-ar spune „să aduci apă în *Dunăre*”. După cum relatează *Plinius* și *Iosephus Flavius*, nisipul din riul *Neeman* era foarte bun pentru fabricarea sticlei.

Sub stăpînirea bizantină, *Acra* a fost scaunul unui episcopat din arhidioceza *Tyrului*. După unele surse, prin anul 614, evreii aliați cu persanii au cucerit *Acra*, dar 14 ani mai târziu orașul a fost recucerit și anexat din nou imperiului persan, iar scurt timp după aceea a fost cucerit de arabi, care i-au restabilit numele de *Aco*. Sub acest nume este menționat în toate sursele talmudice.

Scrisori găsite în *Gheniza* din *Cairo* se referă la *kebila* (comunitatea) *Aco* și la rașeha (conducătorii) ei.

În a doua jumătate a secolului al XI-lea s-a stabilit la *Acra*, venind din Africa de nord, eruditul rabi *Moses ibn Kașkil*. Cam în același timp, *Maimonide* a făcut o scurtă vizită la *Acra*, după care a urmat o lungă corespondență cu dăianul orașului, *Japhet ben Elijab*. Tot pe atunci a vizitat *Acra* și *Beniamin de Tudela*, găsind acolo 200 de evrei din care menționează numele unor erudiți ca rabi *Zadok*, rabi *Japhet*, rabi *Ionas* etc. Și *Petatiab* din *Regensburg*, care a vizitat orașul în anul 1175, vorbește despre locuitorii evrei ai orașului.

În acea perioadă *Acra* servea drept port de debarcare pentru pelerini și imigranți. Prin sosirea în 1211 a unui grup de 300 de rabini din Franța și Anglia, precum și a rabinului *Leibel* ben *Ioseph* din *Paris*, împreună cu fiul său și 300 de învățăcei, comunitatea orașului a cunoscut o creștere importantă. Rabinul *Leibel* ben *Ioseph* a înființat o ieșivă, cunoscută sub

(Continuare în pag. a IV-a).

RESTABILIREA UNUI FAPT ISTORIC

Documentul episcopilor francezi

Comitetul episcopal francez pentru relațiile cu iudaismul a publicat de curînd o pastorală privind atitudinea pe care trebuie s-o aibă creștinii față de iudaism. Documentul condamnă sechelele antisemitismului, recunoaște permanența poporului evreu și afirmă dreptul său legitim de a duce o existență națională proprie.

Spre a sublinia și mai clar semnificația acțiunii lor, episcopii francezi au ținut să facă publică pastorală lor cu prilejul sărbătorii de *Pesah*. Prin întregul său conținut, documentul este menit a restabili un adevăr istoric, de a așeza pe un făgaș drept relațiile dintre creștinii și evrei.

În documentul episcopilor se spune: „Se impune ca creștinii să înceteze definitiv de a și-l reprezenta pe evreu potrivit unor clișee create de o agresivitate seculară; să eliminăm pentru totdeauna și să combatem cu curaj în orice împrejurare reprezentarea caricaturală și nedemnă de un om cinstit și mai ales de un creștin, a unui evreu, declarat „altfel decît ceilalți” și tratat pentru aceasta cu dispreț și aversiune; reprezentarea evreului cămătar, ambițios, conspirator sau a evreului „deicid”. Aceste calificări infamante, care, din păcate, se mai folosesc și în zilele noastre, fie direct, fie mascat, le condamnăm cu toată insistența. Antisemitismul este o menținere a lumii păgîne, care s-a înrădăcinat în climatul creștin datorită unor argumente pseudo-teologice. Evreul merită atenția și stima noastră, adesea chiar admirația noastră; cîteodată critica noastră prietenească și frățască, dar întotdeauna dragostea noastră. E poate lucrul care i-a lipsit cel mai mult și în legătură cu care conștiința creștină este vinovată în cea mai mare măsură.”

Episcopii francezi consideră de datoria lor să condanne fără echivoc acuzația de „deicid” la adresa evreilor, arătînd că ea este lipsită de orice temelie istoric. Iată pasajul respectiv din document:

„Este o eroare teologică, istorică și juridică de a considera poporul evreu de-avalma vinovat de suferințele și moartea lui *Isus Cristos*.”

Tot atît de falsă și prejudiciabilă este tendința de a opune creștinismul iudaismului cu intenția de a discredită pe acesta din urmă. „Este fals — subliniază episcopii francezi — de a opune iudaismul și creștinismul ca religie a fricii și religie a dragostei. Rugăciunea de bază a credinței iudaice, Șema *Israel*, începe cu cuvintele „Să-l iubesc pe Domnul, Dumnezeu tău” și continuă cu porunca de a iubi pe aproapele. Creștinii ar greși dacă ar crede că nu au chiar astăzi nimic de luat de la spiritualitatea iudaică”.

Stabilind aceste adevăruri eclesiastice, episcopii francezi consideră de datoria lor de a nu se limita doar la afirmarea unor teze abstracte, ci de a merge mai departe, în sensul confruntării lor cu realitățile vieții. „În decursul istoriei — se arată în pastorală — existența evreiască a fost permanent împărțită între viața în sinul altor națiuni și dorința unei existențe naționale proprii pe acest pămînt. Această aspirație ridică numeroase probleme chiar conștiinței iudaice. Pentru a înțelege întreaga amploare a acestei aspirații și dezbaterile care rezultă din ea, creștinii nu trebuie să se lase antrenati de interpretări care nu țin cont de formele de viață comunitară și religioasă ale evreilor sau de luări de poziție politice generoase dar pripite. Ei trebuie să țină cont de interpretarea pe care evreii o dau, în numele credinței lor, strîngerii în jurul *Ierusalimului*, pe care o consideră drept o binecuvîntare”.

După cum era și de așteptat, documentul episcopilor francezi a fost primit cu cel mai viu interes atît în cercurile eclesiastice, cît și de către opinia publică. Presa franceză — și nu numai ea — a consacrat articole și comentarii documentului, subliniind că el merge mai departe decît a făcut-o Conciliul Vatican II, în anul 1965. După cum este cunoscut, Vatican II își propusese să adopte un document prin care să fie recunoscute gravele răspunderi ale bisericilor catolice față de evrei, care timp de aproape două milenii au fost victimele persecuțiilor, între altele pe baza acuzației de „deicid”. Din păcate, intențiile inițiale ale inițiatorului acestui conciliu, papa *Ioan* al XXIII-lea, au fost mult frînate de cercurile eclesiastice conservatoare. Textul inițial al așa numitului Document despre evrei, supus la timpul său conciliului Vatican II, a suferit nenumărate modificări, sub presiunea acestor cercuri, pentru ca în final să apară o variantă confuză și echivocă, departe de a fi satisfăcătoare.

De atunci au trecut opt ani și iată că procesul de clarificare inițiat de regretatul papă *Ioan* al XXIII-lea a înregistrat un nou progres, prin pastorală episcopilor catolici.

Presă franceză și cea internațională a subliniat caracterul constructiv, conform cu cerințele epocii, al noului document, arătînd că el merge pe linia adevărului istoric și a reparării injustiției.

Documentul a fost primit cu interes și simpatie în cercurile religioase evreiești. Marele rabin al Franței, *Jacob Kaplan*, precum și cercuri conducătoare religioase evreiești din *Israel* și alte țări și-au exprimat satisfacția față de documentul episcopilor francezi.

Ecoul războalei din ghetoul Varșovia

Încă din primele momente, răzcoala și sacrificiul eroilor din ghetoul *Varșoviei* au cunoscut un ecou puternic în rîndurile mișcărilor de rezistență din Europa ocupată de hitleriști. Ele au devenit în scurtă vreme un exemplu, un îndemn la nesupunere și la luptă, demonstrînd, prin însuși răsunetul lor, că jertfa nu s-a consumat în zadar.

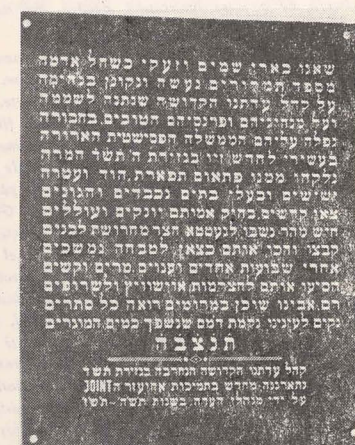
În mai 1943, imediat după aflarea veștilor despre răzcoala, „*Unzer Wort*”, ziarul clandestin de limbă idiș din Franța, scria:

„Din Polonia, deasupra Europei și a lumii întregi se înalță strigătele martirizaților, ale celor sugrumați în camerele de gaze, ale celor îngropați de vii, ale celor arși, ale celor înecați, ale celor împușcați. Toate aceste strigăte se contopesc într-un singur și puternic apel, care face să frămte neamul omenesc și aprinde în el spiritul răzburării. Nu e departe ziua cînd banda de hitleriști va trebui să dea seama pentru toate aceste crime. Valul de sînge nu va înceta niciodată să fiarbă. Nici victimele nevinovate nu se vor odihni nicodată în pace... Spectrul înfrîngerii le apare bandiților nazisti. Acest spectru li se prezintă sub înfățișarea milioanei de victime care se ridică din morminte, ies din grile crematoriilor și ale celorlalte întreprinderi ale morții. Ei înaintează ca o armată de neînvins; în urma lor merg cei vii, toată omenirea, toți oprimații uniți într-un, singur gînd, acela de a-i șterge pentru totdeauna de pe suprafața globului pe asasinii nazisti, ca să nu mai rămîna nici o urmă din ei. (...)

Bătălia s-a desfășurat între o populație civilă epuizată fiziceste pînă la extrem, și o puternică armată motorizată. Comunicatele de război ale *Wehrmachtului* nu menționează această victorie. Ele o trec sub tăcere pentru că răzcoala din gheton constituie prin ea însăși un eșec pentru asasinii nazisti. Ei trec sub tăcere faptul că, vreme de mai multe zile, au fost nevoiți să folosească tancuri și avioane împotriva eroilor evrei. (...)

Pentru noi, evreii din Franța, bătălia tragică a ghetoului trebuie să fie un avertisment să nu ne lăsam învingați în pasivitate. Drumul salvării noastre trece prin rezistență activă și armată. Mai ales astăzi, cînd ne apropiem de prima aniversare a deportării masive din 16 iulie 1942, să ne amintim de acele ore teribile, de plecarea fără rezistență a miilor de oameni ai noștri către moarte. Să evităm greșelile trecutului și să ne inspirăm din exemplul ghetoului din *Varșovia*. Vom salva nu numai onoarea poporului nostru, dar și existența și viitorul său, în cînda blănușii sîngeros al lui *Hitler*.”

IN MEMORIAM...

Plăci memoriale pe perețele templului din Cluj în amintirea martirilor obștei, victime ale fascismului.

CARNET

1. La îndemîna noastră

Max Nordau a spus cîndva că pentru el paradisul este cu precădere o stare de spirit. Mai concret, starea de efort pe care o va da la o carte ce o va citi scrie pînă la sfîrșitul veacurilor. Reluînd butada subtilului scriitor și om de idei, sînt tentat a spune că, pînă la urmă, fiecare are — cel puțin sub raport ideal — raiul pe care îl merita, pentru care este apt.

Părăsind tărîmurile transcendente, să reținem ideea că scrisul nu a fost numai vocația unui singur om, ci însăși rațiunea noastră de a fi. Așa se face că cele Zece cuvinte cioplite în piatră, cu care am început periplul în spațiu și timp s-au tot lărgit și adîncit, pînă la dimensiunile imense ale literaturii biblice, talmudice și rabine din zilele noastre. Nu numai că edificiul a rezistat, dar prin el am supraviețuit noi înșine. Timp de secole și milenii cuvîntul a fost deopotrivă cerul și pămîntul nostru. Pe aripile cuvîntului, ale ideii, ne înălțăm către cer și tot prin ele aflăm puncte de sprijin atunci cînd se părea că pămîntul ne fuge de sub picioare.

Cuvîntul, ideea au fost în toate vremurile și continuă a fi sacre pentru noi. Nu știu cît de dispus era acel monarh englez să dea efectiv un regat pentru un cal, dar în ce ne privește, un lung șir de înaintași au dat singurul lucru de preț de care dispuneau — viața proprie — pentru o idee. Iată de ce, admirînd neșpus pe bunul, înțeleptul Hilel, rămîn întodeauna pașin descumpăniți în fața conciziunii extreme cu care el a considerat că e cu putință a defini îndăismul: „Ce știe tu-ți place, altuia nu face; restul e comentariu...” Adeverat, comentariu, dar ce altceva decît un imens comentariu al Torei este Talmudul? Și cum am putea concepe azi îndăismul, pe noi înșine, fără acest comentariu?

Da, așa am străbătut spațiul și timpul: cultivînd cuvîntul, ideea, scriînd și învățînd, învățînd și scriînd. Circumstanțele istorice în care ne-a fost dat să ne împlinim destinul au făcut să nu avem printre noi nici casă militară, nici nobilime, iar bogătașii — atunci cînd au fost — erau mai mulți prilej de ironie decît de admirație a poporului. Personalitate prestigioasă și cu ascendenț asupra obștii a fost și a rămas învățătorul, eruditul, omul cărții. În tirgul tradițional, rabinul era autoritate pentru enoriași, nu în virtutea funcției ci a științei sale. Așa se explică de ce tirguri mici, ținute de lume, erau mari centre de învățătură, poli de atracție pentru învățăcei de pretutindeni, ce născuau să se adape la izvorul de lumină al rabinului de acolo. Așa se explică de ce lipsurile, necazurile, persecuțiile sălbatice din trecut nu au pervertit sufletul credincioșilor, nu au făcut să fie contaminați de molima desperării: antidotul se afla la îndemîna lor și nu dădea greș niciodată. Numele său era învățătorul, cartea.

L-am auzit de curînd pe unul dintre eminenții noștri cărturari evocîndu-și anii copilăriei. „Era o casă plină de necazuri, copii cereau pîine, o haină călduroasă iarna și — vai! — de altele ori nu aveam nimic din toate acestea. Biata mamă nu mai știa cum să lege capetele, dar tata era cu totul străin de toate acestea. Cu nimire îl vedeam cum deschidea foliantele groase ale cărților sale sfinte și se cufunda în ele ca într-un continent numai de el știut. În jurul lui viauau necazurile, lipsurile, cerințele aspre ale traiului de fiecare zi, dar el nu știa nimic din toate acestea, căci se afla la mii de leghe depărtare...”

Cam așa povestea distinsul cărturar iar eu mă gîndeam la Max Nordau. Da, paradisul poate fi o stare de spirit, efortul de a scrie o carte. Sau mai accesibil, mai la îndemîna noastră — a o studia, a te apleca asupra ei ca asupra unui pămînt al făgăduinții.

2. Scrisori...

Faptul comun, îndeobște cunoscut, nu este, evident, predilecția gazetăriei. Prin vocație și temperament, ziaristul este aras de insolit, de inedit. Dar, oare, numai ziaristul? Firește, nu numai el ci și cititorul. Nu e nevoie să consultăm pe psihologi, e suficient să ne surprîndem pe noi înșine în clipa în care îndeplinim ritualul dintr-un lecturii ziarului, spre a ne convinge — dacă mai e nevoie — de acest lucru.

Iată de ce, la prima vedere, ar părea superfluu să stăruim din nou asupra atașamentului profund, de nedesfăcut, pe care-l vădese cetățenii evrei — ori care ar fi meșteagurile în care se găsește acum — față de limba și cultura românească, față de locurile unde au văzut lumina zilei. În această privință s-au spus și s-au scris atîtea lucruri impresionante, încît s-ar părea că a reveni asupra subiectului înseamnă a te autocondamna la repetiție. Și dacă repetiția este în mod sigur eficientă ca procedeu didactic, e la fel de sigur că ea este de evitat în gazetărie.

Dacă totuși ne-am hotărît să scriem această însemnare e pentru că în prezența unor mărturii de o mare încălcare afectivă, am simțit nevoia să împărtășim cu cititorii emoția pe care am încercat-o.

Prima mărturie este cuprinsă în scrisoarea purtînd timbre americane, ștampila poștei din New-York și semnătura Herșcu Natanson. „Nu uităm meșteagurile unde ne-am născut — scrie d-sa — și citim cu bucurie românește. De fiecare dată cînd găsesc în cutia poștală o revistă din țară, alit pentru mine cit și pentru fiul meu e zi de sărbătoare...”

Al doilea document l-am aflat în pagina de corespondență a revistei „Tribuna Românică”. Printre poemete primite de la cititorii de peste hotare, „rime în care vibrează profunde sentimente de afecțiune și nostalgie pentru pămîntul natal”, cum le caracterizează redacția, am dat și de două poezii scrise de Virgil Gbelmegeanu din Iebuda-Israel. „Lipsește fruntea de-al patriei pămînt / ducînd pe aripi băute de vînt / iubirea mea-pămîntul românesc...”

Și iată și al treilea document. E și el cuprins într-o scrisoare, de data asta de la antipod, din îndepărtata Australie. Scrie preotul Dumitru Găină, de la parohia ortodoxă română din Melbourne despre felul cum românii de acolo au întîmpinat Anul nou. După data românească, au fost colinde și colindări, clinchet vesel de clopotei, plugușor și urături. În noaptea care face legătura dintr-un an și altul, cînd sentimentul acut al timpului ce trece îi face pe oameni sentimentali, 150 de români dintr-un imens oraș de la capătul pămîntului au resimțit nevoia să fie împreună, să întîmpine noul an românește. Relatînd acest fapt, preotul Găină scrie: „Trebuie să subliniez participarea a 24 de evrei, bărbai și femei, născuți în România și care și-au manifestat deschis dorința de a sprijini toate acțiunile noastre... Pentru ei, limba, cultura și tradițiile românești în care au fost crescuți în România pînă mai de curînd sînt o minirie și în același timp un motiv de a fi împreună cu românii. Au fost și vor fi primii de comunitate română cu toată dragostea...”

Împreună cu românii. Adică asemenea înaintașilor noștri, de la care am moștenit nu numai limba, credința și tot ce alcătuiește ființa noastră spirituală, ci și dragostea pentru meșteagurile de baștină și pentru oamenii săi. Împreună cu românii. Continuînd, adică, pe alt plan și în alte circumstanțe, o tradiție multiseclară de conviețuire panică și fertilă. Dînd în modul cel mai firesc curs simțămîntelor pe care nici timpul, nici spațiul nu le-au adus și nu le vor aduce sfîrșire.

VICTOR RUSU

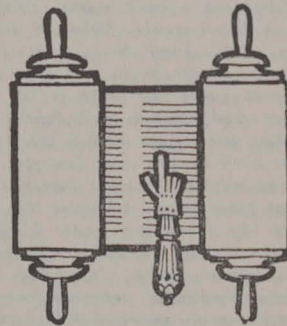
Variantă la legenda celor zece triburi ebraice

După cum se știe, tradiția și folclorul nostru au păstrat un mare număr de legende despre cele zece triburi ebraice dispărute de pe scena istoriei după anul 722 înaintea erei noastre, cînd regatul lor a fost distrus de către asiro-babiloneni. Tot felul de speculații, multe dintre ele de-a dreptul fanteziste, au fost făcute despre soarta lor. Rînd pe rînd, indienii din America, etiopienii și japonezii au fost indicați de către unii cercetători drept descendenți ai celor zece triburi...

O variantă a aceleiași legende atribuie această origine... englezilor. Se pare că pentru prima dată această părere a fost emisă în timpul revoluției puritane, de către John Sadler, fiind reluată în mai multe rînduri de către anii autori, în secolele următoare.

Partizanii teoriei de mai sus invocă diferite argumente — mai mult sau mai puțin convingătoare — printre care și de ordin lingvistic. Astfel, ei susțin că denumirea British ar deriva de la expresia ebraică Brit iș, ceea ce în traducere înseamnă omul legămîntului, iar saxon ar deriva de la expresia Isaac's son, fiul lui Isaac...

Firește că aceste coincidențe fonetice nu pot constitui argumente serioase în sprijinul tezei enunțate.

Dl. habam Samuel Adler din Cluj exprimă și pe această cale d-lui prof. dr. Nana Aurel din Cluj profunde mulțumiri pentru îngrijirea plină de devotament pe care i-a acordat-o cu prilejul intervenției chirurgicale.

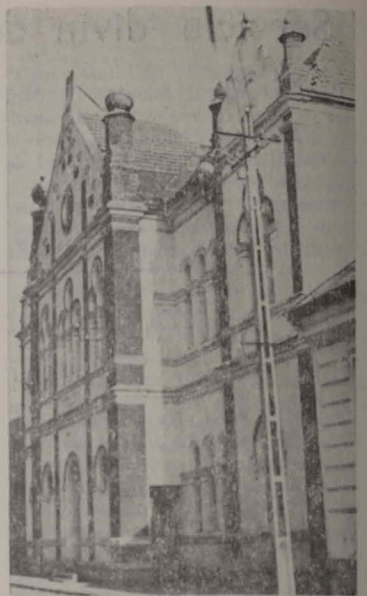
Acra

(Urmare din pag. III-a).

numele de Midraș ha Gadol de Paris, în jurul căreia s-au strîns un număr important de elevi.

În acea perioadă, înțelepții din Eretz Israel și din Babilon se consultau în probleme religioase cu erudiții din Acra. Orașul a devenit un centru de învățămînt, care a atras mulți erudiți. Aici a trăit o perioadă de timp rabi Abraham Abulafia, iar Nabmanides, care inițial a venit la Ierusalim, s-a stabilit la Acra, unde a și murit în anul 1270. Spre sfîrșitul secolului al XIII-lea, ieșea din Acra era condusă de rabi Solomon Petit. Curînd după aceea, orașul a fost cucerit de către mameluci, populația evreiască suferind numeroase pierderi. Abia la începutul secolului al XVI-lea orașul și-a recîștigat importanța ca port și centru economic. Comunitatea evreiască a început să se reface, dar călătorii care au vizitat-o au descris-o ca fiind mică și săracă. În 1747 a murit acolo Moses Haim Luzzatto.

Prin săpături și restaurarea ruinelor rămase, se caută acum să se mențină caracterul oriental al vechiului oraș. În ultima vreme au fost descoperite cimitire romane și helenistice, precum și rămășițele unui templu dedicat lui Antiohus al VII-lea. Din timpul otomanilor au rămas zidurile orașului, citadela, o moschee și o baie.

SINAGOGA DIN SIGHET

Anghel S. Lax

A încetat din viață Anghel Salvador Lax, unul din fruntașii vieții comunitare evreiești din România din perioada dintre cele două războaie mondiale.

Timp de peste patru decenii defunctul a îndeplinit funcția de secretar al Comunității evreilor de rit occidental din Cluj. A fost de asemenea secretar al Comunității evreilor de rit occidental din Transilvania și Banat.

Paralel cu munca la comunitate, a desfășurat și activitate publicistică, fiind redactor al Almanahului evreiesc, ce a apărut la Cluj în anii 1935—1939.

Cu profundă durere anunțăm încetarea din viață a scumpului nostru frate, unchi și bunic

LUPU ROSENBERG

originar din Fălcienei

Fost mulți ani în conducerea sinagogii Craiover Ruy și a templului „Baron Hirsch” din București.

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 25 martie 1973 în cimitirul din Rișon Lesion (Israel).

Cu adîncă durere familia anunță încetarea din viață a scumpei noastre

GISELA WEISSBUCH

din Galați

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 2 aprilie 1973.

Mulțumim pe această cale tuturor celor care au luat parte la durerea noastră. Li vom păstra veșnică amintirea.

DECESE

În perioada 26 aprilie—10 mai 1973, în cimitirele Comunității Evreilor din București au fost înhumate următoarele persoane:

Kimbaum Iosefina (93 ani), str. Labirint 24; Vitzu Noemi (76), Bd. Șchitu Măgureanu 19; Mueller Herman (69), Cosmonauților 4; Marton Nicolae (74), Lotrioarei 1; Hafner Srul (85), Brazilei 24; Albert Helen (62), Inclinații 93; Werker Peppi (84), Calea Moșilor 252; Goldenberg David (75), Spinului 9; Tigerman Margareta (78), Londra 4; Critz Manolache (77), Dem Theodorescu 31; Simovici Eige (76), Alex. Beldiman 1; Herman Ghizela (80), General Papazoglu 63; Feldman Sonia (68), Sf. Ioan Nou 18; Niederhofer Marcus (70), Bradului 49; Eiserman Cecilia (81), Bradului 16; Smil Bercu (62), Stoian Militar 108; Bercovi Rifica Ruhlă (90), Sălcimilor 12; Rudolf Radu (60), Vasile Toneanu 14; Friedman Berta (84), Bd. Ilie Pintilie 25; Czerzek Henric (77), Liviu Rebreanu 6; Cohn Lori (86), Bd. Aviatorilor 65; Recu Solomon (67), Valeriu Branștești 24; Slavovici Frima (59), Splaiul te 22; Fidelman Srul (79), Calea Văcăriei 97; Schwartz Ita (73), Bradului 16.

de I. Peltz

Jacob Sternberg

rebuie, de asemenea, să reamintim contribuția lui la reușita spectacolelor trupei teatrale lui Sidi Tanti. Piesele „Iaske Kolb”, de pildă, „Umbra galbenă” au suscitât interesul miilor de spectatori, care și-au dat seama de mesajul estetic superior cu care a înflorât Saterberg în idiş. Satirizînd, el încerca să contribuie, cum face orice artist autentic, la schimbarea bîine a caracterelor. Criticînd și ironizînd, el să îndreptî comportarea oamenilor.

Deși la început era răspândită păre-
rea că ebraica nu are nevoie de steno-
grafie, deoarece ea omite un număr de
vocale, fiind astfel în sine o scriere
„stenografică”, pînă la urmă s-a constata-
t că scrisul obișnuit nu poate ține răz-
bolul mondial au apărut mai multe
metode și anume cea a lui Ben Israel
Zulman în 1919; a lui D. Tames în
1921; a lui P. Sragorodska în 1926, a
lui J. Maimon în 1929. Dintre acestea,
metoda lui Maimon s-a dovedit cea mai
indicată, fiind adoptată de majoritatea
stenografiilor ebraici. Atorului a început
să dezvolte această metodă încă în 1924,
pe baza sistemului stenografic interna-
țional conceput de Felix Konovsky, fi-
nind seama de particularitățile limbii
ebraice. După cîțiva ani de muncă a
publicat, în 1929, primul manual de
stenografie ebraică, iar în 1932 un ghid
numit Elef Kizurei Milim (O mie de
ideograme), Maimon a considerat că ste-
nografia ebraică nu trebuie să fiină se-
ma de tradiția scrisului ebraic de la
dreapta la stînga. În sistemul său se
notează de la stînga la dreapta, ca în
scrierea latină, aceasta fiind mai comod
pentru mîna dreaptă.

personal se lupta cu greutăți financiare. Într-un număr recent al revistei „Manuscript”, George Macovescu a scris că: „Constatarea a fost unul din marii gazetari ai României dintre cele două războaie mondiale ex-

Constantin Graur a avut o viață zbuciumată, periclitată nu a tranzacționat cu demnități. Când îl asaltau jignirile, Graur studia, studia mereu, cu o splendidă seninătate. Dacă nu credea prematur — afirma Teodorescu-Brașișteanu — ar fi dat cu siguranță culturii românești pagini inedite asupra unor capitole importante în viața socială a țării.

Nu este Debora din Tora, Debora-proto-
cița, judecătoare și mamă în Israel; Debora,
eroina din poemul-psalm *Cântarea Deborei*, po-
emul de viteză, în care se arată cum prooroci-
ta din munții Efraim a trimis pe Barac,
fiul lui Abinoam, din Chedeșul lui Neftali,
și a adunat zece mii de oameni din fiin-
ci Neftali și al lui Zebulon și, cu ei, conducin-
du-i în fruntea lor, și cu ajutorul Domnului
Dumnezeului lui Israel, l-au învins pe Sisera,
comandantul oștilor regelui Iabin, care împila
crinene pe fiii lui Israel, după care a fost
în țară pace și tihnă timp de patruzeci de
ani (*Cartea Judecătorilor*, 4-5).

Ci Debora, personajul literar al lui Gala
Galaction — unul din personajele sale cele
mai interesante, preferate și de scriitor.
O întâlnim în primul roman al lui Gala
Galaction, *Roxana*, scris în anul 1930, la vârsta
de cincizeci de ani și după o strălucită etapă
literară și publicistică, în care, prin nuvele,
povestiri, schițe, articole, s-a impus ca scriitor
de viguros și personal talent, „cel mai de seamă
scriitor care a apărut după M. Sadoveanu” —
cum l-a apreciat critica literară cea mai com-
petentă (G. Ibrăileanu). Cînd a început să
scrie romanele, după o experiență literară de
peste douăzeci de ani, scriitorul era stăpîn pe
condei și se gândise bine la cele ce avea de
scris. A măturat cu preferență romanul și a
trecut la roman pentru că poți face din el un
bazar oriental, în sensul că oferă spațiu mai
larg pentru dezbateră și prezentarea probleme-
lor. Iar Gala Galaction teolog și scriitor, tra-
ducător biblic, spirit progresist și umanist, do-
rea să abordeze și să înfățișeze literar, mai
amplu și mai divers, epic — cum se spune,
preocupările și idealurile sale religioase-teolo-
gice, sociale, etice, umaniste. Nu se putea să
nu scrie romane. S-a afirmat, la primul său ro-
man, că Gala Galaction era un romancier pre-
destinat (Perpessicus).

La fel, era inevitabil, ca scriitorul traducător
al Bibliei ebraice, să nu dea poporului biblic,
și în romane, un tribut de cernăle, de inimă
și de talent, așa cum a făcut de cîteva ori în
genul scrî (bucăreț *Vînătorul de chibrituri*,
Moș Lazar, *cizmarul*, *Moș Iosif Hainic*, un
mare număr de articole despre scriitori, artiști,
personalități, prieteni evrei). Cînd scria *Rox-
ana*, romancierul a destăinuit că „Israel și des-
tinele lui excepționale cuprind atîta loc și au
atîta însemnătate în viața mea sufletească, în-
cît ar fi de mirare să nu se găsească niciieri,
în Caneanul închipuirii mele, dumbrava și cor-
tul lui din Mamvri!” În Debora și-a perso-
nalizat literar Caneanul său sufleteș, proiectin-
du-i o aureolă de semnificații și deiderate,
din care nu lipsesc cîteva biblice, precum și
ecouri din actualitatea veacului și previziuni
profetice pentru viitor.

În *Roxana*, Debora este prezentă ca o inte-
ligentă și frumoasă fiică a lui Israel, vioale
și fermecătoare fecioară, din familia Salomei,
fiica Irodiei, fără jocul ei nefast. Scriitorul
menționează că numele dv., de Debora, îmi
recheamă atîta poezie biblică, încît v-aș lua
drept o veche cunoștință de a mea, dacă nu
m-ar stingheri această rochie modernă... Deși
progresist în multe privințe, romancierul nu se
prea împacă cu „stilul rochiilor scurte, această
modă deplorabilă a zilelor zăpăcite pe care le
trăim” — cum le califică; și era în 1930, nu
în anii universalei mini jupe...

Debora este fiica unui bancher, Simon, unul
din stîlpii templului lui Moloh, dar evreu au-
tent și bun fiu al Sinagogei. Învățat, în
copilărie, la Ieșiva. Bancherul evreu are opinii
și dispoziții sufletești interconfesionale. Un
evreu, declară el, este totdeauna încîntat cînd
se găsește în preajma slujitorilor Domnului.
Evreul este, din firea lui, un iubitor de cele
sfinte. Asemenea idei și sentimente are și
Debora, chiar mai accentuate și mai evaluate
proceștine. Desigur Gala Galaction i-a fasonat
după viziunea sa. Arăta el încă în perioada
nuvelor că pe eroii săi literari îi face să
vorbească după cum dorește el. Este arta scri-
torului —, iar în *Roxana* se recomandă pe sine
înșiși nu numai preot, dar și un poet al păcii
între frați — între oameni și religii. Pe linia
acestui ideal, îl face pe bancherul evreu pri-
eten cu un bancher român, pe Debora bună și
întimă prietenă cu soția bancherului român,
Roxana, fiică de preot și bună creștină. Pe
aceștia și pe alții de felul lor, i-a asociat, spri-
jinitori și colaboratori, în numele dragostei de
oameni, pentru binele apropielui sărac și ne-
dreptățit, concret, pentru ridicarea unei biserici
într-un cartier suburban de muncitori...

Scriitorul a precizat, în gîștura romanului,
că în *Roxana* și Debora a întrupat și a
prefigurat un simbol al apropielii, prieteniei și
conclucrării între evrei și creștini, între confe-
siuni și oameni de diferite naționalități. De
avut în vedere că Gala Galaction-poetul pri-
eteniei între frați — aprindea torța acestui sim-
bol cînd peste Europa se ridica spectrul su-
nistru al hitlerismului și fascismului cu toate
urmrile lor criminale monstruoase care n-au
întîrziat. Și parcă prevestind cataclismul pro-
vocat de Hitler, opera socială, inter-națională
și inter-confesională, inițiată de preotul Abel Pa-
vel din *Roxana*, s-a prăbușit, ca un castel de
cărți. Cu aceasta se încheie romanul.

Romancierul îl concepe într-o trilogie. Pri-
mului volum, *Roxana*, trebuia să-i urmeze,
în continuare, al doilea, intitulat *Debora*, cu De-
bora personaj central, și volumul al treilea,
Ostrovul Pamos (altă dată i-a zis Pax). În

Gala Galaction, portret de ISER

ele, informa scriitorul, voi expune și voi lărgi
parte din preocupările mele filozofice și uma-
nitare. Din volumul al doilea, a scris și a
publicat doar un capitol, tipărit în 1935 sub
titlul *Debora* (Nuvele inedite, Editura „Ade-
vărul”). N-a avut răgazul necesar să scrie în-
treaga trilogie. Și împrejurările erau defavo-
rabile unor astfel de simboluri...

Cu toate că este zămislire literară, Debora
lui Gala Galaction a existat aievea, cu acest
nume!... Este o caracteristică a creației literare
a lui Gala Galaction. A cules-o din realitatea
și actualitatea epocii sale, din realitatea vă-
zută de el, căreia doar i-a bolbit cerul său
sufleteș, cerul său ideatic. Într-o năvelă a
menținut și antropomorficele civile ale perso-
nelor, nu numai întîmplările. A precizat de
mai multe ori că eroii romanelor sale i-a pes-
cut în apele vieții sociale; i-a desprins din
peretele realității; i-a furat, cu coada ochiului
de pe stradă, din tren, din saloane, din cro-
nica imensă a vieții. „Am schițat pe oameni
așa cum i-am găsit, explica cu prilejul unui
roman de al său (Doctorul Taifun)... Un scrii-
tor oricît ar fi el înamorat de viața ideală
și de pură moralitate, este constrins de ble-
stemul lui de scriitor, să-și urmărească eroii
prin viroagele și smircurile lor pămîntești”.

A destăinuit că și personajele din *Roxana*
au avut prototipuri și identități reale-civile. Pe
Roxana a înțîlnit-o, întîmplător, în tren, cu o
vară înainte de a scrie romanul. O scrisoare
rămasă de la ea în tren i-a sugerat fabula
romanului.

Pe bancherul Simon l-a cunoscut în Bucu-
rești. A cumulat în el pe mai mulți oameni
de afaceri. Scriitorii izează de acest fel de
îmbinări sintetice și reprezentative a mai mul-
tor prototipuri într-un personaj. „Bancherul Si-
mon, a divulgat romancierul, este o chintesență
a cîtorva bancheri evrei bucureșteni, totodată
și eroii unor mari crăhii financiare, cu care
am avut, din păcate de-a face. În general, în
Roxana am căutat să scot din amestecul a cinci
înși, un singur tip”.

Pe Debora am văzut-o în 1926, în Eretz

Israel. Se numea Debora Calvarîșchi. Scriitorul
vizita Tora Sfîntă. Debora și tatăl ei i-au fost
gazdă și însoțitori. I-a cunoscut în hotelul
„Herzlia” din Haifa. I-a fost primul prototip.
Au vizitat împreună chibucul Ain Harod. S-a
întîmplat să ajungă la ora mesei de amiază
și a mîncat, în sufrageria comună, împreună
cu cei 200—250 membri coloniști, iahnie de
fasole, conopidă murată și ceai. „Am mîncat
cu poftă, a notat scriitorul în carnetul său de
însemnări. Găsesc bune și iahnia și conopida
murată și, după ele, o ceașcă uriașă de ceai”.
La întrebarea unui însoțitor, căruia nu i-a prea
plăcut iahnia și conopida murată și a mîncat
mai mult de formă: De ce nu trăiți mai bine?
Pentru ce mîncăți atît de monastic, atunci
cînd aveți lapte, păsări, ouă?, răspunsul a fost
dat din partea coloniștilor în felul următor:
„Facem economii acolo unde nu ne doare să
le facem, ca să putem cheltui mult unde tre-
buie, de pildă, la alimentarea copiilor... Mîn-
carea pe care ai văzut-o nu este suficientă.
Sînt zile cînd mîncăm și ouă și brînză, dar
copiii trebuie să aibă zilnic lapte și ciocolată”
 („În Pămîntul Făgăduinței”).

La plecarea din Ain Harod, trei fete, surate
de ale Deborei, au aprins admirația și fantezia
scriitorului, întregindu-i și consolidînd imagi-
nea de vis a Deborei. „Cîteva coloniști — prin-
te ele și cîteva femei tinere — ieșeau în
terînă, la munca cîmpului, după repaosul din
miezul zilei. Un car larg, ferecat, tras de niște
caci sprinteni, stătea gata să pornească. În
piciorare, în car, apărate de pâlării de paie și
îmbrăcate ca Ruth moabiteanca, trei dintre co-
loniștele priveau pe mosafiri gata și ei de ple-
care... A fost clipa sintetică și trainică mai
presus de orice poatăte de explicare... Trei ero-
ine din zilele noastre, uitate de țările nordice
din care coborau, uitate orașele Europei și so-
cietatea lumii vechi, se sălășăuiau la piciorarele
muntelui Ghilbao, ca să steargă de pe fruntea
acestui munte străvechiul blestem al lui David
și să redea Pămîntului Făgăduinței rodnicie
nouă, o nouă pînăzătură istorică și încă ne-
semnată de croniciari nemuritori! Am avut o
viziune de frumusețe și de destăinuire literară
puternică și zguduitoare, ca o poruncă din
vechile profeții... Un roman întreg, impunător
și torid, m-a învăluit ca fulgerul de o clipă
din gura unui cuptor de uzină. Va trebui,
cîndva, în viitor, dacă Dumnezeu nu mă va
chema prea curînd, să trec încă o dată, prin
Eretz Israel și pe la Ain Harod, ca să preciez
și să dezghioc, din stîncă muntelui Ghilbao,
stătuia mea de aur și flăcără”.

Și în aliajul statuii sale literare, a turnat
și bronz uman indigen. Căci, cu alt prilej, vor-
bind de prototipurile Deborei, a mai mărturi-
sit că „ultima Debora am înțîlnit-o, în timpul
din urmă, într-o seară, la una din conferințele
mele ținute pe Valea Troțușului”.

Înțelegem că romancierul a contopit în De-
bora lui ideală siluetele a mai multor fiice
ale lui Israel, toate reale, dominate solar de
Debora Calvarîșchi, cu care a cules flori pe
Carmel — stelute, garofițe, graminee, flori
suave, fragede și parfumate, copleșit de emoții...
„Îngenunchez între flori, le string la piept și
pe obrazii mei, mă zbat în miresma lor și
sărut sfîntul pămînt care le poartă”...

„Am voit, a precizat romancierul, ca Debora
să fie vie, sufletească și neuitată pentru citi-
torii mei”.

Păcat că a rămas neterminată, doar numai
cu soclu, statuia de flăcără și de vis a Debo-
rei sale.

Preot GHEORGHE CUNESCU

Creionul, tușul lor...

Cel dintîi pictor pe ale cărui opere au du-
necat, cred, ochii mei de copil și apoi de ado-
lescent, a fost Lilien, ilustratorul Bibliei și al
cărților cu conținut eвреiesc. Desenul lui liniar
și oarecum hieratic, a mișcat privirile mele
de acum peste patruzeci și cinci de ani, și
prin el, socot că am luat plastic și sensibil con-
tact cu lumea culturală și literară eвреiască,
înainte de a lua contact cu conținutul litera-
turii sale. Și azi încă revăderea chenarelor și
gravurilor sale îmi răsfăță ochii. Mai mult
încă, leg de orice text cu caracter iudaic
— poem sau proză — semnificația cadrului
desenului lui Lilien, împodobind scrieri de ale
lui Bialik, Peretz sau Șalom Alehem, acestea
însușind textul ca un inel ce ține în mon-
tura sa un jvaser de preț.

Cititorii de acum peste patru decenii al
revistei „Hatiqvab” se deprinseră să asocieze
textului arăgător, pe lîngă ilustrațiile lui Li-
lien și desenele semnate Rubin, artiști contin-
uînd cu strălucire pe Lilien și care ambii au fost
primii educatori plastici ai ochiului și cuge-
tului meu.

Pe aceștia i-a completat, pe tărîmul plastic,
desenatorul Iser cu ale sale „Măști și obraze”,
numite minimalizator „caricaturi”, ce au apărut
în revista „Flacăra” și în publicațiile timpului,
prin anii 1912—1916. Operele grafice din acele
reviste, au apărut, o parte, ca de pildă „40 de
figuri contemporane” și în volum, cu textul
compus de P. Lucuteanu. Eran ca niște plăci
Röntgen, prinzînd în cîteva scrișnete de căr-
bune, trăsăturile dominante ale personajului zu-
gărit, sufletul și materia sa, destăinuite la-
lăștă în aparent sumare dar cit de substan-
țiale și expresive linii trase, exprimate sintetic
de magistrul cu profilele lucrate în apă tare ca
și ale unui pămîntier ce are darul de a epuiza
în chenarul unui singur medalion, datele fun-
damentale ale personalității celui vizat. Vred-
nic și proeminent continuator al lui Iser, Marcel
Lancu, care s-a dedicat și mai mult secto-
rului literar, în desenele sale, își vadește și în
culoare ca și în xilografii și lucrări de grafică
socială, temperamental lui militant. Am în ca-
tă, între alte opere ale lui Marcel Lancu, tabloul
unei cizmării, de o mare forță de expresie so-
cială și umanită, prin felul cum e înfățișat
lucrătorul, cu picioarele goale, tocmai pentru a
arăta condițiile nu numai mizere, dar dezuma-
nizatoare ale acelei tagme a merialșilor. O
caracteristică a acestor graficieni și pictori — fie
că se numesc Iser (care, artiști inegalabili, și
cînd a trecut la culoare a rămas neîntrecut
desenator, anatomia personajului prezentat fi-
ind vizibilă și sub plasma pantei), Rois, M.H.
Maxy, Brauner — e integrarea lor funcțională
în peizaajul culturii țării noastre, fără a părăsi
tematica eвреiască. În opera lui, Iser și-a le-
gat numele de marii pămîntieri, de stigmati-
zarea exploatareii omului și a prigonirii lupă-
torilor.

În coloanele revistelor ce au avut privi-
legiul de a-l avea în redacție, el și-a desfrut
sarcasmul liniei sale, aciditatea satirică în tra-
tarea subiectelor sociale, preluate cu eficiență
de Marcel Lancu, Rois și Henri Daniel, fiecare
expunînd în felul său personal umanismul fun-
damental și militantismul său, nota satirică moștenită
de la profeți. Și, în buna tradiție a acestora,
accentul mășcător al unor scriitori ca Heine,
al unor graficieni ca Grosz, Käthe Kollwitz și
Marc Chagall.

Pictorii și graficienii enumerați și-au împle-
tit viața artistică cu viața literară și viața ar-
tistică a acelei perioade, conferindu-i o aură
distinctă, remarcabilă și irepetabilă.

Îmi este un gînd drag de mult și el s-a
transformat într-un plan oarecum practic de
a întocmi, într-o carte, tabloul acestor pictori
și graficieni militanți, care prin colaborarea lor
strînsă, plină de forță și participare, cu reviste
și ziarele unui peste un sfert de veac,
s-au aliniat pleiadei luptătoare sociale.

Creionul sau tușul lor nu s-a limitat în exer-
ciul unor linii întocmite geometrice sau desă-
vîrșit asimetric, ci au creat modul expresiv,
cald, direct comunicativ al unei lumi dinamice.
Operele lor sînt rezultatul nu numai al com-
pasiunii pentru omenire, ci a capacității de
simțire simpatetică a artistului cu umanitatea
înconjurătoare și punerea lui în slujba acesteia.
Planul meu e realizabil pentru că Marcel
Lancu, H. Brauner, M. H. Maxy și Henri Da-
niel au colaborat la revistele pe care le-am
arbitrat din 1928 încoace: „Țipărița lîte-
rară”, „România literară” de sub direcția lui
L. Brebanu sau în redacția cărora am lucrat
ca reporter „Săptămîna muncii intelectuale și
artistice” și „Gazeta literară” de sub conducere
lui Zaharia Stancu. Și cum sînt dintre
acea ce am știut să păstrez documente și de
viață și artistice ale acestor făuritori pe pla-
nul plastice, sper să traduc în faptă ceea ce
mi-am pus în gînd.

CAMIL BALTAZAR

Un oraș din Catalonia

Villafranca del Panades este un
oraș din Catalonia, în apropierea
Barcelonei la care se referă Solomon
ben Abraham Adret (1235—1310) în-
tr-una din responsele sale. Ca mai
veche informație despre existența
evreilor pe aceste meleaguri datează
din anul 1207, deși se pare că erau
stabilii aici încă la începutul se-
colului al XII-lea. Mențiuni mai nu-
meroase cu privire la comunitatea
evreiască din Villafranca apar în
secolul al XIV-lea. Astfel, rabi Has-
dai Crescas, bunicul ilustrului Has-
dai Crescas a dus, prin anul 1346
tratative cu obștea din Villafranca
în legătură cu contribuția acesteia la
un împrumut, destinat campaniei din

Majorca a lui Pedro al IV-lea. După
această dată, aflăm despre conducă-
tori ai comunității, între care Salomo
de Cavalleria, Vidal de Tolosa, Vi-
dal de Beders, Iacob ben Moses Hen
etc. Numele a doi dintre aceștia,
Vidal de Tolosa și Vidal de Beders
denotă originea lor franceză.

Cînd în timpul cîmeii negre din
anul 1348 populația s-a datat la
acte de violență împotriva evreilor,
regele Pedro al IV-lea a dat ordin
ca aceștia să fie apărați. La fel în
timpul tulburărilor din 1391; totuși
obștea s-a dezagregat încetul cu încet
și în cele din urmă nu s-a mai
auzit nimic despre ea.

STIRI

ידיעות

EXPOZIȚIE DE ARTĂ EVREIASCĂ ÎN MEXIC

Sub patronajul secției de Arte Frumoase a Ministerului învățământului s-a organizat la Muzeul San Carlos din Mexico City o expoziție de artă evreiască. Printre alte exponate de valoare se află mai multe lucrări de Marc Chagall și de Mané Katz, suluri ale Torei și mozaicuri descoperite în străvechi temple din Iudeea.

O TORA CHINEZEASCĂ LA DALLAS

La o universitate protestantă din Dallas s-a descoperit un sul al Torei provenind din Kai-Feng, o localitate din China unde se afla pe vremuri o importantă comunitate evreiască.

Sulul a fost examinat de un expert al Seminarului teologic evreiesc din New-York, care a constatat că este vorba de o Tora scrisă de evreii din China. Universitatea din Dallas l-a achiziționat în anul 1964. La început s-a crezut că ar fi de proveniență poloneză, apoi că provine din Spania secolului al XVIII-lea. Dr. Schmeltzer, expertul Seminarului teologic din New-York a stabilit că sulul respectiv provine din Kai-Feng, unde a existat o comunitate încă din secolul al XII-lea. Se presupune că sulul a fost adus în Statele Unite de către misionari. Se cunosc șase suluri ale Torei, având aceeași origină, dintre care unul se află la British Museum. Cel din Dallas datează din anul 1642.

EVREII DIN ANGLIA

O statistică recentă a lui Board of Deputies, organizația reprezentativă a evreilor din Anglia, arată că în această țară trăiesc în prezent 410 000 evrei. Dintre aceștia, 280 000 domiciliază la Londra iar 130 000 în diferite orașe din provincie. În țară funcționează 375 temple și sinagogi.

ARHEOLOGIE, BIBLICĂ

La Londra a apărut cartea lui Ronald Harker „Săpături arheologice în Țările biblice”. Lucrarea, bogat ilustrată, înfățișează rezultatele săpăturilor făcute în ultimii ani de diferite expediții științifice pe locurile unde au fost în antichitate orașele Ur, Ninive, cetatea Masada, precum și la Ierusalim și Iericho.

25 DE ANI DE LA MOARȚEA LUI EGON ERWIN KISCH

S-au împlinit 25 de ani de la moartea scriitorului și ziaristului Egon Erwin Kisch. Acesta a devenit celebru ca reporter datorită cărților sale „Aventuri în cinci continente” și „Povestiri din șapte ghetouri”.

O EXPOZIȚIE PE O TEMA VEȘNIC ACTUALĂ

În orașul Philadelphia (S.U.A.) s-a deschis o expoziție fotografică consacrată vieții evreilor din Europa, în timpul ocupației naziste.

UN NOU TEATRU EVREIESC

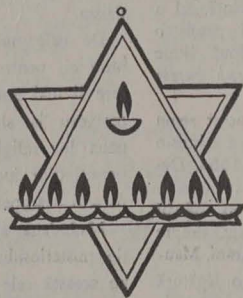
Din Boston (S.U.A.) se anunță înființarea unui nou teatru evreiesc. Printre proiectele noului ansamblu se află piese inspirate din viața emigranților evrei în America din anii celui de al treilea deceniu al secolului XX, revolta din ghetoul Varșoviei etc.

SIGILIUL LUI NAHMANIDES

În valea Acco, la Tel Kaisun a fost descoperit sigiliul lui Nahmanides, vechi de 700 de ani. El este rotund, cu diametrul de 2,2 centimetri, având următoarea inscripție ebraică: „Moșe, fiul răposatului Nahman Gerondi Hazak”. Nahmanides, înțeleptul rabbin din Spania, denumit după inițialele sale și Ramban, s-a stabilit în anul 1267, în vârstă de 70 de ani, în orașul Acco. El a întemeiat la Ierusalim o sinagogă, cunoscută până în secolul al XVI-lea sub numele de „Midraș Ramban”.

INSCRIȚIE EBRAICĂ DESCOPERITĂ LA DIJON

La Dijon, oraș din centrul Franței, s-a descoperit — cu ocazia unor săpături efectuate sub turnul Bar, vechiul castel al ducilor din dinastia Capet, construit în anii 1360—1380 — o piatră având gravată o inscripție ebraică. Istoricii și arheologii nu au putut încă lămurii împrejurările în care inscripția a ajuns aici.

ORATORIUL „MOSES ȘI AARON”

În ciclul concertelor programate la Tonhalle din Zürich, se va executa și lucrarea „Dans în jurul vițelului de aur”, din oratoriul „Moses și Aaron” de Arnold Schönberg.

ANIVERSAREA GHETOULUI DIN VARȘOVIA

Presă evreiască din lume continuă să consacre materiale aniversării a 30 de ani de la răs-

coala antinazistă a ghetoului din Varșovia. Au apărut studii istorice care pun în lumină semnificația evenimentelor, amintiri ale puținilor supraviețuitori etc. După cum am relatat, în toate comunitățile evreiești au fost organizate adunări și manifestări solemne. Presa și agenția telegrafică JTA a relatat pe larg despre comemorarea ce a avut loc la templul coral din București.

REUNIUNEA DE LA PARIS

Cu participarea dr.-ului Nahum Goldmann și a altor personalități ale vieții evreiești din Franța, Israel, Anglia, Belgia și alte țări europene a avut loc la Paris cea de-a patra sesiune a reprezentanților vieții publice progresiste evreiești. Au fost dezbătute probleme privind situația evreilor în lume, chestiuni organizatorice etc.

REEDITARE

În editura israeliană „Dvir” a apărut într-o ediție populară cartea lui Iehuda Halevy (1080—1142) „Cartea Kuzari”. Scrisă sub impresia legendei răspindite în secolul al XI-lea în Europa despre niște misterioase triburi de pe Volga ce ar fi adoptat religia mozaică, această scriere înfățișează bazele credinței noastre, într-o formă cit se poate de accesibilă.

COLECȚIA „DIASPORA”

Începând din anul 1971 editura Calmann-Levy din Paris editează colecția „Diaspora”, menită a prezenta valori ale culturii iudaice. Dintre titlurile apărute până acum: „Esența profetismului” de prof. André Neher; „Evreii americani” de Nathan Glazer.

PREMIERA BALETULUI „DER DYBUK”

Ziarele anunță că în curând va avea loc premiera baletului lui Leonard Bernstein „Der Dybuk” după piesa lui An-Ski.

ENCICLOPEDIA COMUNI- TĂȚILOR EVREIEȘTI DIN BAVARIA

În seria cărților publicate de Iad Vașem — instituția care cultivă amintirea martirilor exterminați de naziști — a apărut un volum: „Enciclopedia comunităților evreiești din Bavaria, de la întemeiere până după perioada holocaustului”, de istoricii Baruch Zwi Ophir, Șlomo Schmidt și Chasia Turtel. Volumul, apărut în limba ebraică și engleză, este rodul unei munci de aproape zece ani și cuprinde o documentație bogată. După o privire retrospectivă asupra începuturilor acestor comunități, autorii acordă un spațiu mare perioadei începând din secolul al XIX-lea, cu accentul pe epoca nazistă.

ANIVERSARE

Publicația trimestrială *The Jewish Quarterly*, care apare la Londra a împlinit 20 de ani de apariție regulată.

DICTIONAR ARAB-EBRAIC

A apărut primul volum al unui nou dicționar arab-ebraic, în cinci volume, editat de profesorul Moșe Goșen Gottstein, conducătorul departamentului de limbi semitice vechi de la Universitatea ebraică.

MANUSCRISE EBRAICE LA BIBLIOTECA AMBROSIANA DIN MILANO

La Milano a apărut de curind în editura Edizioni Il Polifilo un volum intitulat *Hebraica Ambrosiana*. Prima parte a acestei cărți cuprinde descrierea manuscriselor ebraice ale lui Aldo Luzzato iar partea a doua se ocupă de manuscrisele ilustrate ale Luizei Mortara Ottolenghi. Aceste manuscrise sînt considerate documente de valoare ale Bibliotecii Ambrosiene din Milano.

LITERATURA EVREIASCĂ CONTEMPORANĂ

La centrul comunității evreiești din Zürich a avut loc o seară culturală. Mai mulți actori au citit din lirica și proza unor poeți și scriitori evrei din secolul al XX-lea ca Franz Werfel, David Rokeah, Richard Beer-Hofmann, Nelly Sachs, Hedda Zinner ș.a. și au vorbit despre aportul lor la literatura universală.

UN SCRITOR APRECIAT

Scriitorul elvețian de limbă franceză, Albert Cohen, căruia Academia franceză i-a decernat în anul 1968 marele premiu al Academiei pentru roman, a publicat de curind o nouă carte: „O, Vous frères humains”. Autorul își caracterizează așa cartea sa: „Umorul este una din fațetele dragostei. Ironia mea este duioasă. Ca evreu, nu mă tem să rid de coreligionarii mei din Cefalonia. Nimic nu poate periclita o dragoste adevărată.”

Cartea este o alternanță de ris și lacrimi, de bucurie și tristețe, de prozaism și lirism. Balansînd între o tendință și alta, el oferă imaginea unor caractere evreiești profund umane.

COMEMORARE

Acum 90 de ani a încetat din viață rabinul Israel Salanter, întemeietorul mișcării Musar. În legătură cu aceasta, în Statele Unite a apărut de curind o antologie Musar. Cunoscuta ieșiva din Baltimore îi poartă numele.

דער רומענישער יידישער דיכטער יעקב שטערנבערג ז"ל

יעקב שטערנבערג

ווען אין אונזער רעדאקציע איז אנגעקומען די טרויעריקע ידיעה אז דער גרויסער יעקב שטערנבערג איז שוין נישט מער צווישן די לעבעדיקע, האב איך געפילט אז עפעס איז מיר אזוי ווי אפגעשטארבן, מיר, די רומענישע חובבי יידיש-ליטעראטור, האבן פארלוירן איינעם פון די גרעסטע דיכטער אונדזערע, און אויפן געדאנק איז מיר געקומען דער פסוק פון זכריה הנביא (יזא) "הילל ברוש כי נפל ארז", יאמער, צי פרעם, ווייל דער צדעך איז געפאלן... אזוי, מיט אונזערע פאטעטישע קלאגערען דארף מען באוויינען (נישט דעם פארשטאנדענעם, נאר) אונז, די פאריהומטע.

אמת יעקב שטערנבערג איז שוין נישט געווען קיין יונגעראמן. ער איז געבוירן געווארן אין 19טן אפריל 1890. דאס הייסט אז ער האט גע- לעבט גענוי 83 יאר. אבער קאן מען דען מעסטן דאס לעבן אין יארן אפגעלעבעט? דאס לעבן פון א דיכטער, בפרט א דיכטער פון דעם קלאסי- בער, דארף מען מעסטן לויט זיין שפער/שקייט, לויט זיין וויטאליטעט אין זיין שאפן — דאס איז די עלטער פון א קינסטלער בכלל.

ארויסגייענדיק פון אס דער הנחה, איז יעקב שטערנבערג געווען א יונגער, וואס איז כמעט קיינמאל נישט מיד געווארן. ער איז נישט מיד געווארן שרייבנדיק לידער און געזאמלט זיי אין שולאדן ביז ער האט אין יאר 1935, אין בוקארעשטער פארלאג "די וואך" (אב), רעדאגירט צוזאמען מיט דר. שלמה ביקל ז"ל פארעפנטלעכט גאלדענע קייט" אונטערן טיטל "לא המתיים יהללו יה" וועלן מיר דרוקן. אבער נישט מיט דעם וועל איך ענדיקן מיי קורצע דערמאנונג. וואס איך האב דא אנגעשריבן ביים דערהערן די טרויעריקע ידיעה פון זיין אפגעבן. בעסער וועל איך פארענדיקן מיט א פראגמענט פון זיין "אויטאביאגראפיש" ליד, וואס איז דערשינען אין ערשטן באנד זיינעם, אין "שטאט אין פראפיל":

מייין לויה

ווער האט אנגעצינדן
צוריק מיט א קנאק
די לאמפ, וואס ערשט געברענט,
ווי איינגעוויקלט אין זאק?

ווער האט אויפגעוועקט דאן
דעם ארעמען קרעטשע-גארטן-פראן,
וואס איז געגאנגען שלאפן?
מיט אויף אים ארויפגעלייגט,
ווי אויף א מיטה
און אין גאס ארויסגעטראגן?

וואס איז דאס פאר א סיטה?
זיין דער מת און די לויה
און אויך דער, וואס טוט צו וויסן זאגן:

צווישן טעמפל, קרעטשע, חברה-נושאים, חברה ציון, חברה דייטש-צילינדערט בני משה, חברה יידישע ארבעטער-קולטור, טשיינע, קליין און זיידן טעמפל, איז פארשניטן געווארן היינט א יידיש-רומענישער דיכטער פון זיין שט-טוב א זאטער...

וואס זאלן מיר צוגעבן?
מיט'דארף און מ'וועט שרייבן וועגן זיין דיכ- טערישער, טעאטראלער און פובליציסטישער רייכער טעטיקייט, דערווייל ענדיקן מיר מיטן טראדיציאנעלן: יהי זכרו ברוך!

בנימין ז. גאנז

יעקב שטערנבערג

לא המתים יהללו יה

די טויטע זענען שטום און זענען נישט כוח לויבן גאט.
צי קאן מען אבער זאגן, אז דאס וואָרט פון לעבעדיקע זיך פולקום אויסגעזונגען האָט?

און נישט בלויז פון כבוד-פה דאָס שטאמלערישע וואָרט, נאָר פון זיין אויסדערוויילטן אויך, וואָס שייַערט עס און פוצט — ווייל וואָס אפילו דודן, דעם תהלים-זינגער, האָט זיין לויבעזונג גענוצט, אויב ס'האָט דער פראָש פון זומפ ארויס פיל מער פון אים געזונגען פאָרט, ווי לויט א מדרש (זוכט און איר געפינען וועט דאָס אָרט) עס האָט א בת-קול אים אין פנים עס געזאָגט...?

העברעאישע אנטאָלאָגיע פון רומענישער ליטעראטור

מ'דארף דערמאנען לשבח דעם קאָמפּיטעם אונטער-ווע- מענס השגחה ס'איז דערשי- נען די אנטאָלאָגיע, וואָס-בא- שטייט פון פראָמינענטע פער- זענלעכקייטן פון ישראלישן עפנטלעכן לעבן ווי מיכאל גלדאן, יצחק ארצי, יששכר חיימוביץ, אירוב כהן, אברהם פלד, ראובן רובין. באנירסנדיק מיט פאסיג- פאקטע דאָס דערשיינען פון דער אנטאָלאָגיע, דרוקן מיר אויס די האָפּענונג, אז נאָך איר וועלן פאָלגן אנדערע ווערשפולע ווערער, וואָס וועלן בייטראָגן צו ענגעווייטיקער פארשטענדעניש און שפּעצונג.

אטמאָספּערע און רומענישן ליטעראַרישן פּוסיאָזש. פארשטייט זיך אז צום רע- אליווירן אָס די אנטאָלאָגיע האָט מען געדארפט בייקומען שווערערקייטן פון שפראך, ספּיר און ווערסיופּיאַציע. זיי זענען אָבער צוגעמערסטן פראָג- טאל די מחברים ק. א. בר- תוני, א. ב. יפה און דורה ליטמאן-ליטאני. אלע דריי האָבן א רייכע דערפארונג אין איבערזעצן פון דער רומע- נישער ליטעראטור. זיי איז געלונגען צו-צוציען צו דער ארבעט א גרויסע צאָל הע- ברעאישע שרייבער און פו- בליציסטן וואָס שטאַמען פון רומעניש. זיי אלע קומט א ייִשר-כה.

מיט דער וועלכער פאסיג- פאקטע מיט וועלכער מיר האָבן פארציילט דאָס דערשיינען אין די ווי- סרינעס פון די בוכהאנדלונגען פונעם ראָמאן "די העלדן שטארבן אויך" פון דעם שרייבער אהרן מנד פון יס- ראָל, וואָס איז דערשינען אין דער רומענישער שפראך, פאר- צייכענען מיר דאָס דערשיי- נען אין ישראל א באנד, אן אנטאָלאָגיע פון דער רומע- נישער ליטעראטור. פאסיג- האָבן די מחברים זיך גע- שטעלט א באשיידענעם ציל, ווי צו פארוויקלעכן אן אל- זיימיג בילד פון דער רומע- נישער ליטעראטור. ווייטער ציל האָט זיך באגרעניצט פאָרצו- שטעלן נאָר א טייל פון דער ליטעראטור: וועגן טעמפּים וואָס זענען נייגט צו פארשטיין דעם זיין געווען צו נעבן דעם העברעאישן ליינער אן אנטאָלאָגיע פון די יידן וואָס שרייבן רומעניש. דער באנד וואָס פרייגט דעם נאָמען "ש"ש ווער", וואָרצלען און ש"ש, זאמלט צונויף אין זיינע 500 זייטן אן אפאָליוב פון 80 שרייבער, פון ראָ- געמי ראָמאן ביז יעראנים שערבו און פערער סאָלאָ- מאן.

דער באנד עפנט זיך מיט א קורצער אָפּהאנדלונג וועגן דעם כאראקטער פון דער רומענישער ליטעראטור, אָפ- שטעלנדיק זיך כפרט אויף איר אייגנארטיקייט. דערנאָך קומען סאָלובין פון יעדן פאָעם און פראָזע-שרייבער מיט קורצע ביאָגראפישע נאָ- טיץ.

פארשטייט זיך אז די פרוי- ציפן לויט וועלכע ס'זענען געמאכט געוואָרן די סעלעק- ציעס וואָלט מען געקאָנט רי- סקוזירן, ווי אויך די מא- טעריאלן וואָס זענען אויסגע- וויילט געוואָרן. דאָס איז יאָר דער גורל פון ס' וועלכער אנטאָלאָגיע, וואָס איז געווען און מסתאמט וועט עס אויך להאז זיין א ליטעראַרישע אונטערזוך, אן איינשטעל פון א געוואלטן מחבר. אין דעם פאָל און אָבער, לויט אונדזער- מיינונג, וויכטיק דער פאָקס אז אויך דער פרעמדער-לייט- נער וועט אזוי ארום זיך בא- קאָנען מיט דער עקזיסטענץ.

א יובל-צוזאמענפאַר

דער נאציאָנאַלער צוזאמענפאַר פון די פאראיי- ניקטע שטאַטן צום 35-טן יובל פון ירושן קי-ל- מור-פארבאנד, איקוף, וואָס איז אָפּגעהאלטן געוואָרן צווישן 15-טן און 17-טן דעצעמבער 1972, איז גיין יאָר, האָט פארעפנטלעכט א רוף אין וועלכן מיט א געפיל יאָר זינט דער ערשטער אלטערלעכער דרייסיג יאָר זינט דער ערשטער אלטערלעכער יידישער קולטור-קאָנגרעס, אָפּגעהאלטן אין פאריז, וועלכער האָט געבראכט צום לעבן דעם איקוף. אין גאנץ פון באלד צוויי דורות האָט דער איקוף גע- טראָגן סיפּע וואָרצלען, געלאָזט דערווענדקע צייכנס אין ירושן לעבן אין אסעריקע און אין אנדערע יישובים.

דער יובל-צוזאמענפאַר פראָקלאמירט מיט בא- גייס פאסחון: דער איקוף איז דאָ דער איקוף וועט זיין!

די זעקס מיליאָן ברידער און שוועסטער אונדזערע, וואָס דער נאצישער רוצח האָט אומגעבראכט, זענען פראַנצישע ערות, ווי גערעכט עס איז געווען די אָפ- פערונג פון דעם קאָנגרעס אין פאריז, אז אין בא- דינגונגען פון מלחמה, פאשיזם און רעאקציע קאָן דאָס יידישע פאָלק נישט לעבן, און מ'זאָגט קאָן קיין יידישע קולטור נישט געמאָלט זיין. דער רוף אין פאריז צו יידישער איינזייטיג, צו ווידערשטאנד קאָנן דעם שונא קאָן ערשט איצט אָפּגעלאָזט ווערן ווי אן אקס פון נאציאנאַלער אהריות, און בלייבט גילפּיט אין אונדזערע טעג, ווען דער שלום פון דער וועלט איז נאָך אַלץ נישט געווענערט, ווען רעאקציע, אנטיסעמיטיזם, און דער ראסיזם אין אלע אנדערע פאָרשטען, בלייבן ווייטער א דראָגנ- קע געפאַר.

נאָר אין וועלט פון שלום וועט מקוים ווערן די ליכטיקע וויזיע פון דעם נביא ישעיה — וועט דאָס יידישע פאָלק נעדייען אין א משפחה פון פארבריי- דערטע פּעלעקער.

וואלף טאמבור

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דערשיינט צוויי מאל אין חודש 15.5.1973 בוקארעסט *

דער באזוך פון רב הכולל שליט"א אין מדינת ישראל

דעם 26טן אפריל 1973 איז דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א ארויפגעפארן קיין ישראל. זייענדיק דער פרעזידענט פון אינטערנאציאנאל קאמיטעט בית החפץ-צות, האט ער זיך באטייליקט אין וועלכן טאג און אין אונט פון 28טן אפריל אין די זיצונגען פונעם ראש כון דער אפיצירעלע פון אט דער יידישער אינסטיטוט. אין די זיצונגען האבן זיך באטייליקט: דר. נחום גאלדמאן, פרעזידענט פון יידישן וועלט-קאנגרעס; אריה פינקוס, נרעזידענט פון דער יידישער אגענץ; יחושע רבינוביץ, פרעזידענט פון תל-אביבער שטאטראט; פראץ שמעלסון, רעקטאר פון תל-אביבער אוניווערסיטעט; דר. מיכל לאנדוי, י. ארען, י. וויינבערג, דער דיכטער אבא קאדוונער און א דעלעגאציע פון אמעריקאנער פערזענלעכקייטן און עקספערטן אין יידישער קונסט, בראש מיט דר. קארל קץ, דירעקטאר פון ניו-יארקער מעטראפאליטאן-מוזיי. ס'זענען באהאנדלט געווארן פראיעקטן פארזשטעלן א כינסע פון דעם צווייטן טויזנט יעריקן יידישער דיאספארא, ווי אויך דער פראגראם פון דער וויכטיגסטער כער טעטיקייט פון אט דעם אינסטיטוט. דעם 30טן אפריל ד. י. האט דער רב הכולל שליט"א מתפלל געווען ביים כותל המערבי אין ירושלים.

דעם וועלכן טאג האט ער געהאט א געשפרעך מיט דר. ז. ורהפטיג, רעליגיעזער נישטער פון ישראל, מיט וועלכן ער האט באהאנדלט די פראגע פון פארטיילן די כפרי תורה, וואס די פערזענלעכקייטן פון די יידישע קהלות קען רומעניע האט געשיקט כאר די בתי כנסת פון ישראל.

דעם 1טן מאי ד. י. איז דער רב הכולל שליט"א אויפגענומען געווארן דורכן פרעזידענט פון מדינת ישראל מר זלמן שזר, וועמען ער האט אויסגעדרוקט זיין באגרייבונג לכבוד דעם 25טן יארטאג זינט דער גרינדונג פון מדינת ישראל, יום העצמאות. כונג זוכן שוה האט אויסגעדרוקט זיין טיפע באפרידיקונג וואס דער רב הכולל דר. משה רוזן שליט"א האט אנגענומען דעם פאסטן פון אפיסירן מיט דעם בית-התכונות און האט אים ביי דער געלעגנהייט אנגעזויגטן דערמאנען כי אין דער דאזיקער טעטיקייט, סיי אין דער טעטיקייט ווי דער גיכטיקער מנהיג פון די יידישע קהלות אין רומעניע, סיי וועלכן טאג האט זיך דער רב הכולל שליט"א צוריק געקערט אין לאנד.

א תפלה לכבוד דעם יום העצמאות פון מדינת ישראל

פרייטיק צונאכטס דעם 4-10 מאי 1973, נאך קבלת שבת איז אין בוקארעסטער כאראל-סעמפל פארגעקומען א פייערונג לכבוד דעם יום העצמאות תשל"ג, א פערטל יאר-הונדערט יונט דער פאקלאמירונג פון מדינת ישראל.

דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א האט דעם היסטארישן געשעעניש גע-וויזעט זיין ערב שבת-דרשה. ער האט זוכר געווען די לאנגע ריי קרושים און מארטי-רער, וועלכע האבן מקריב געווען זייער לעבן פאר זייער אמונה און פאר זייער פאלק, ווי אויך דעם שום פונעם צאנזער רבי וויינבערגס פונעם פאלק ישראל, וואס איז א תחתלת דגאולה, וואס די נביאים האבן פארזיגט וואס וועט זיין.

די פייערלעכקייט האט זיך גענוידיקט מיט דעם הימן התקוה, אויסגעפירט דורכן סעמפל-כאָר.

זיצונג פונעם אפיצירער-קאמיטעט פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהלות

באשלאסן או בהדרגהדיק זאלן די גרעסערע קהלות, מיט א היינצערער דערמאנונג, נעמען אונזער זייער שטחקה קהלות געלעבטע קהלות. פון די שנייטע ישובים, כדי אויך זי זאלן געבויט פון א פולער רעליגיעזן און קהללעכע.

לויט די באשלוסן פון דער לעצטער לאנד-קאנפערענץ פון די יידישע קהלות און אויך כדי צו פארשטארקן די פארבינדונגען צווישן דער אפיצירערשאפט פון דער פעדעראציע און די קהלות, האט די זיצונג פעסטגעשטעלט אן די קאמיטעט-מיטגלידער זאלן לויט א באשטימטן פלאן באזוכן די קהלות איבערן לאנד, וואו זיי וועלן קומען אין קאנטאקט מיט דער דארטיקער אפיצירערשאפט ווי אויך מיט די יידן.

אין ווייטערדיקן פונקט פון דער טאגארדע-נונג האט מר עמיל שעכטער, גענעראל-סעקרעטאר פון דער פעדעראציע אינפארמירט איבער דעם אופן וויאזוי ס'איז ארגאניזירט געווארן דאס פארטיילן פון מצות און אנדערע כשרע שפיין כאר פסח תשל"ג, ווי אויך די הילף-קאצע, מיט דער געלעגנהייט, כאר די יקנים, קראנקע און די אן משפחות, מיט גרויס צוסידיגהייט האט דער קאמיטעט פעסטגעשטעלט אן ביידיג קאצעס זענען פארלאפן אין די בעסטע באדינונגען, סיי אין בוקארעסט, סיי אין די קהלות איבערן לאנד.

דער פראנצויזישער בישאף-קאמיטעט כאר די פארבינדונגען מיטן יהדות האט דא נישט לאנג פארעפנטלעכט א פאסטאראל אין שייכות מיט דער האלטונג וואס כ'באדארפן האבן די קריסטן לגבי דעם יידנטום, דער דאקומענט פארארטיילט די אנטעמיטישע ירושה, אנערקענט דאס נצחיות כונעם יידישן פאלק און זאגט זיך ארויס פאר דער לעגטימער רעכט צו פירן אן אייגענע נאציאנאלע עקזיסטענץ.

כדי אונטערצושטרייכן נאך קלארער דעם בא-דייט פון אט דעם דאקומענט, האבן די פראנ-צויזישע בישאפן געהאלטן צו פארעפנטלעכן זייער דערקלערונג לכבוד די פסחא-גאטות, מיט זיין גאנצן תוכן, איז דער דאקומענט געצילט וויינבערגס וואס האט א היסטארישן אמת, כדי צו באפעסטיקן אויף א גערעכטן יסוד די פארטעל-טענישן צווישן די קריסטן און יידן.

אין דעם בישאפלעכן דאקומענט ווערט גע-זאגט:

"ס'איז נויטווענדיק אז די קריסטן זאלן אויף-הערן ענדגילטיק צו קוקן אויפן ייד ווי אויף א בילד וואס איז געשאפן געווארן מיט גענערל-טער יארקער אורעכטווישע; לאמיר באטייליקן אויף תמיד און לאמיר באקעמפן מיט מוט אין סיי וועלכער געלעגנהייט די קאריקאטוראלע און אומבאדיקטע פארשטעלונג מצד אן אנשטענדיקן מענטשן בפרט מצד א קריסט, פארזשטעלן דעם ייד ווי "אנדערש און אנדערש" און דעפאר אים באהאנדלען מיט שפאט און שנאה; פארזשטעלן דעם ייד ווי א פראצענטטיק, אמביציעז, כאר-שווערער צי א גאט-מערדער. אט די באליידיקט דיקע בבלולים, וועלכע זענען ליידער נאך היינט באניצט, סיי דירעקט סיי פארמאקירט, פאראור-טיילן מיר מיט דער גאנצער הארבקייט. דער אנטעמיטישן איז אן איבערלויבעכען פון דער געצנדיגערשער וועלט, וועלכער איז איינגע-ווארצלט געווארן אין דעם קריסטלעכן קלימאט צוליב איינעם פאלשיטעאליגישע ארגומענט, דער ייד פארדינט אונדזער אכטונג און כבוד, און מער מאל אויך אונדזער באוואונדערונג; אייניקע מאל אונדזער פריינטלעכע און בריי-דערלעכע קריטיק, אדער תמיד אונדזער ליב-שאפט, ס'איז אפשר דאס איינציקע וואס עס האט אים צום מיינסטן אויסגעפאלט, אין וואס דאס קריסטלעכע געוויסן איז שולדיק דערין צום מערסטן."

די פראנצויזישע בישאפן האלטן עס פאר זייער חוב צו פארארטיילן דייטלעך די באשול-דיקונג לגבי די יידן פון "גאט-מערדער", און טערשטיינדיק אז דאס האט נישט קיין שום היסטארישן גרונט. אט איז דער זאץ פונעם דא-קומענט:

"ס'איז א טעאלאגישער, היסטארישער און יידישער טעות צו האלטן דאס יידישע פאלק,

ס'זענען געלייזט געווארן אויך אנדערע לוי-פיקע פראבלעמען.

צום סוף האט דער רב הכולל און פרעזידענט פון דער פעדעראציע דר. דוד משה רוזן שליט"א אפגעשאפט די ארבעטן פון דער זיצונג ווי א פרוכטבארע, בארעכטיגטן איר ניעלעכקייט שוין און איר גאנצן אן. ער האט אויסגעדרוקט זיין איבערצייגונג אז די אנגענומענע באשלוסן, אויסגעפירטע מיט פונקטלעכקייט, וועלן האבן גוטע רעזולטאטן אין אונדזער קהלל-לעבן.

ווידערגעשטעלט א היסטארישן אמת

א וויכטיקער דאקומענט פון פראנצויזישע קאטוילישע בישאפן

אין זיין גאנצקייט, שולדיק כאר די לייזן און טויט פון יענעם קריסטוס — שטרייכן אונטער די מחברים פונעם דאקומענט.

אבער פונקט אזוי כאר די פראנצויזישע איז די טענדענץ אקעגענשטעלן דאס קריסטן-טום דעם יהדות, ביזן ציל צו דיסקרעדיטירן דאס יהדות. ס'איז פאלש — שטרייכן אונטער די פראנצויזישע בישאפן — אקעגענשטעלן דאס יהדות דעם קריסטנטום ווי א רעליגיע פון מורא און א רעליגיע פון ליבשאפט. די הויפט-תפלה פון דער יידישער אמונה, שמע ישראל הויבט זיך אן מיט די ווערטער "ואהבה" דו זאלסט ליב האבן דיין גאט, און דערנאך ווערט געזאגט דאס געבט ליב צו האבן דעם מיטמענטש. די קריסטן וואלטן געמאכט א טעות אויב זיי וואלטן גע-האלטן אז זיי האבן שוין היינט נישט גארנישט איבערצונעמען פון דעם יידישן גייסטלעכקייט, פערשטעלענדיק אט די קירלעכע אמתן האלטן די פראנצויזישע בישאפן כאר ווייזער חוב נישט נאר צו באגרעניצן אבסטראקטע טען, נאר צו גיין ווייטער, אין זיין פון דער לעבעדיקער רעאלי-טעט, במשך דער געשיכטע — ווערט אנגעוויזן אין דאקומענט — איז די עקזיסטענץ פונעם יידישן פאלק געווען איינגעטיילט אין צוויי, צווישן לעבן צווישן אנדערע פעלקער און זיין שטרעבן צו אן אייגענער נאציאנאלע עקזיס-טענץ, צו אן אייגענער שטעלט א ריי פרא-בלעמען דעם יידישן געוויסן גוט, כדי צו פאר-ברייטן דעם גאנצן פארנעם פון אט דער שטרע-בונג און די יכוהים וואס שטאמען פון איר, דארפן נישט די קריסטן זיך אויפלאזן און אויסמיטשונגען וועלכע נעמען נישט אין בא-טראכט די פארמען פון דער קהלהס און רעלי-גיעזן לעבן פון די יידן, אדער צו געבען א פלוצימדיקע פאליטישע שטעלונג, זיי דארפן נעמען אין באטראכט די אינטערפערענציען וואס די יידן גופא געבן, און נאמען פון זייער אמונה, צו שטרעבן צו ירושלים, וועלכע זיי האלטן פאר א ברכה."

ווי ס'איז געווען צום דערווארטן, איז דער דאקומענט פון די פראנצויזישע בישאפן אויף-גענומען געווארן מיטן העכסטן אינטערעס כיי מצד די קירלעכע קרייזן, כיי מצד דער פער-טלעכער מיינונג, די פראנצויזישע פרעסע — און נישט נאר זי — האט געוויינט ארטיקלען און קאמענטארן, צו אט דעם דאקומענט, אונטער-שטרייכנדיק אז ער גייט ווייטער ווי דער צוויי-טער וואס איז געווען ראש פונעם ראש פונעם 1965. ווי ס'איז באוואוסט, האט דער צווייטער וואס איז געווען ראש זיך פארענומען צו אדאפטירן א דאקומענט, אין וועלכן די קאטוילישע קירכע זאל אנערקענען איר שווערע פארשטאנדלעכ-קייט לגבי דעם יידישן פאלק, וועלכע זענען קרוב צוויי טויזנט יאר געווען די קרבנות פון פאר-פאלגונגען, צווישן אנדערן אויך פאר דעם בא-שולדיקונג פון "גאט-מערדער", ליידער האבן זיי לכתחילהדיק צילן פון דעם איינציגסטן און אט דער ראש, דער פויפט יוחנן דער דרייאונג-צוואנציגסטער, געהעמעטע געווארן פון די קאטוילישע קירלעכע קרייזן, דער ערשטער טעקסט פון דעם אויגענומענעם דאקומענט וועגן יידן, וואס איז ייגענדיק פארגעשלאגן געווארן דעם צווייטן וואס קאנישן ראש, האט געלייטן שטרעטע דערנאכט, אונטערן דרוק און אט די קרייזן, אזוי אז צום סוף האט דער דרייטער, קאנפאנער צווייטטיקער וואריאנט, וואס איז ווייט פון צו וויין א באפרידיקטער, זייט דעמאלט זענען פאריבער אכט יאר און אט איז דער פראצעס פון קלאר מאכן דעם ענין, וואס דער פארשטאנדנער פויפט ווהנן דער דרייאונגצוואנציגסטער האט אנגערעגט, געמאכט א ווייטערדיקן טריט, דורך דעם פאסטאראל פון די קאטוילישע בישאפן.

די פראנצויזישע און אויך די אינטערנאציא-נאלע פרעסע האט אונטערגעשטראכן דעם קאנ-טראסטן כאראקטער, אין איינקלאנג פון די פארענומען פון דער עפאכע, פונעם נייעם דא-קומענט, היסטאריש אמת אז ער גיט אויפן וועג פונעם געשיכטלישן אמת און אויסצופאריכטן אן אומרעכט, דער דאקומענט איז איינגענומען געווארן מיט אויפגעקראכענע און סימפאטיע אויך די יידישע רעליגיעזע קרייזן, דער רב הראשי פון פראנקרייך, הרב יעקב קאפלאן, ווי אויך די קרייזן פון די אפיצירע פונעם רעלי-גיעזן יידנטום אין מדינת ישראל און אין אן אנ-דערע לענדער האבן אויסגעדרוקט זייער צובריי-דנקייט לגבי דעם דאקומענט פון די פראנצויז-ישע בישאפן.

דברי תורה

מאת חכמי רומניא וגאוניה

ליקט ועיבד הרב י. מ. מארילוס

לפ' אמור

והמקרא מציין (ועשיתם אותם אני ד' ולא תחללו את שם קדשי) (ויקרא, כ"ב-ל"א"ב) נראה לי לפרש כי מונגס כונה מיוחדת במקרא זה, והיינו המלמד-החכם שהוא מנהיג הדור, ונתנה לפנים משורת הדין, והיא מן החמורה שבחמורות, כי באם לאו, גורם חילול השם, וחילול דרשו במסכת בבא מציעא (דף ל"ד) המקרא (שמות, י"ח-כ) "ואת המעשר אשר יעשון" לפ- גום משורת הדין, והנה בהנחת הכנים כאן ומובא ברש"י דרשו המלך, ושמרתם" זו משנה ובע- תה אפרס לומר, כי כוננה ת- תוב היא "ושמרתם" אתם הלו- דים את המשנה, ודרכיה, ועשי- תם, תתנהגו לפנים משורת הדין כדרשות חז"ל על התיבות, אשר יעשון, וכאן "ועשיתם", והנה- קשה תהיה ולא תחללו את שם קדשי, ולא תגדלו חילול השם, ומה מצויים דברי חז"ל במסכת (יומא, דף פ"ו) שמהוירים את המלומד לדקדק על הניסוח, וזה לשונם שם: "ואהבת את ד' אל- קיך" (דברים, ואו-ה), לא רק אתה בעצמך תאהב אלא שיהיה שם שמים מלאך, מה מאריץ על ידך, שיהא אדם קורא וסוגה ודבורו בנחת עם הבריות, ומקו- ומהנו בשוק נא, ונושא ונותן באמונה, מה הבריות אומרים עליו? אשריו לו שמה תורה, כמה יספיק דרכיו, כמה מתקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה ס"ט-ט"ז): "ויוסר לי עבדי אתה שיהא אשר כל תאסאך", ובמון ישראל קורא וסוגה ואין בו המ- דות הללו, ואין דבורו בנחת, אין מתנו ומקו נאה בשוק, אינו גושא ונותן באמונה, מה הבריות אומרים עליו? אינו לו שלמד תורה, אשריו בני אדם שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה, ראו כמה מבורים מעשיו, כמה מקו- קלים דרכיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה, ל"ז-כ) "באמר להם ע"י אלה המאמצים יוצאי ודברו זה זה להסביר הדברים מוסר שבים מה על הכתוב לבניו (שמואל א'-ב, כ"ד כ"ה) אל בני כי לא טובה המעשה אשר אנכי שומע מעבירים עם ד', אם יחטא איש לאיש ופללו אל- הים (ד"ק שפסגת הדין), ואם לד' יחטא איש מי יתפלל לו" (ד"ק) מי יכלם למשפט בעבורו עם השם, על מה שמסופר בד- ברי חז"ל (בבא מציעא דף פ"א) כי רבה, שברו לו הנושאי משאות (סבלים), חבית שהעבירו מקום למקום (רש"י) שלא במקום מדון ובפשיעה) ולקח מהם בגדיהם התפסדו, יען שלא היה להם במה לשלם, באו אלו הסבלים וספרו זאת לרב, אמר לו רב, חן להם בגדיהם, הגיב, וכי כן הוא הדין? אמר לו הן, דכתיב (משלי, ב-ב) "למען תלך בדרך טובים", נתן להם את בגדיהם, אמרו לו אנתנו עניים ונתתנו כל היום, ואנו רעבים ואין לנו במה לקנות דבר אכילה, כי אין לנו שר פולחנינו, אמר לו, חן להם שכרם, אמר לו, וכי כן הוא

הדין, ליתן להם גם שכרם מאחר שברו החבית ועשו לי היום? אמר לו, כן מסיים הכתוב שם "ואורחות צדיקים תשמור", "מבין" מאלו כי לאדם מן התור, לא היה הוציא רב פס דין כזה, רק לרבה בהחשב עם מעמדו של המלמד חכם בדורו, מצוין בדבריו, ובכני עליו כבדו אמרו חז"ל (שבט, דף נ"ה) "כל האומר בני עלי חטא, אינו אלא שוטה", אך חטא היה רק לפי מה שדנו אותם ההמון היותם כבנים משר- חי קל, חוב יותר מוטל עליהם לוחר משלהם ולעשות לפנים משורת הדין, וזה שאמר אבי- הם עליו הכתוב, כי לא טובה המעשה אשר... מעבירים עם ד', לו יהיה כי דרכיהם כ- בצדק ויושר מכל מקום לצאת ידי הבריות לא יצאיהם, כי העם אחרת חושבים, ומעבירים שמו- עות לא טובה עליהם, ומסיים דבריו ואומר: "אם יחטא איש לאיש", אדם פשוט לחברו, היא רק לחברו ואין שום חילול השם, מה שאין כן אתם, המעמד שיש לכם אין חטא רק בין איש לאיש, כי הנכם גורמים גם חילול השם.

בספר, וידבר מש"ז מהרב מהויר

לפ' בהר

את כספך לא תתן לו בנשך ומרבית לא תתן אלכך", (כ"ה - ל"ז) התיבות "את" ו"לא" נראות כמיתרות, מה היה המקרא חסר הכנה אלו היה כתוב כסף לא תתן בנשך? יש לפרש לפי דברי חז"ל שאמרנו במסכת בבא מציעא (דף ע"ה) שמלך בביבית אומ- רים "אלו היה יודע משה רבנו שיש (שחיה) ריות בדה, לא היה כותבו, ומפרש הטוריות-האשכנזיות, סימן ק"ס סק"א" איך אפשר להעלות על הדעת שלא ידע משה רבנו, שיש ריות טוב למלכה בביבית, ומפרש הוא, כי הכונה היא שהמלוכה עושה צים מעשיות הרעים, כי תור- טובה ללוא, והיינו מה שאומרים שיש ריות טוב ללוא ומוריה הבה, אם כן אין עושים שום רעה ואיסור אם מלוכה בביבית, וזה שהגדשה אומרה, אם כסף לא ותן לו", הפילו את אתה נותן שהנהא מרובה תהיה, "לו" גם כן רובין עליך הלאו, ויש לי להביא ראיה מדברי חז"ל,

במלת "לו" מוגלג ריות, כי כן איתא במסכת חולין (דף פ"ג) "דוכות היא, לו", בשאר ימות השנה חוב הוא לו", רש"י לתו- ציא הוצאת הפסד היא לו, הרי שיש לו חוב, אף כאן התיבה "לו", היינו שירותו הלה, אבל באוכל אכל ויאנו מרובה בה לא מוכר בקר לא, "את", ולא "לו", שאינו מביא לו ריות, וכמו שמוכר במסכת חולין, בתוספת (דף ק"א) דברי המתחיל, שאני חתם" ומתרגים שם באוכלו אשר לאינו מרובה שהיה מתענה, לכן לא נאמר באוכל המלה "לו" שאינו מרובה, ולשיטת רש"י וכל המסי- עים לו מוכר בורה דעה (סימן ק"ס) דמן חתורה כשלא באה ההלואה מיד המלך ליד הלה רק על ידי שליח, אין שליח לדבר עבירה ואינו עובר, יש לפרש לפיכך מדגיש, הכתוב את כספך ולא סתם כסף וגם "לו" שגינה הכסף שלך מידך לידו, כי באם הוא אינו הנותן לא נראה כנספך.

הדומ"צ ר' ש"י טאבאק, סיגט בספרו ערך ש"י

לפ' בחקתי

אף אני אעשה זאת", (כ"ו-ט"ז): ומובא במדרש רבה (פרשה ל"ה-א) אמר רבי אבין אם יוכיח, הריני הופך לכם קללות לברכות, אימתי? כשתשמרו את תורתי כמו שכתוב בקרא, אם בחקתי תלכו, ובחורות כתיבים (פרק ד'-י"ט) דורש על הפסוק זה "אף אני", איני מדבר אלא באף ונראה דמדה טובה היא זאת לישראל על דרך שכתב האלשיך בפסוק "וינחם ד' על הרעה אשר דבר לעשות ולעמו (שמות, ל"ב-י"ד)", כי מדרך הטבע בנשך יש לעשות משכך כעסו בדבורו הזה, שאומר אראה לך ואעשה לך כן וכן, כמו כן (כביכול) וזה ידגש"ל על הרעה, במה אשר דבר לעשות ולעמו וזהו המונה גם כן כאן, אף אני איני מדבר אלא, באף ועל ידי זה ישכך הכעס מלבד ונאחם על הרעה ותהפך לטובה (שם כ"ה) והבאתי עליהם הרב נוקמת נקם בריה, על פי מה שמוכר ברש"י (פ' בא, וידו), וינחם ד' על הרעה ותהפך את ההם לדם מילה של יהושע, וזה נמי כאן בזמן שהיה חל והחילה גזירה לומר והבאתי עליהם הרב נוקמת יתפל לברכה על ידי נקם בריה, אותה נקמה תהיה בריה מילה, (שם כ"ז).

רבי מנחם מענדל שפירא, בספרו "מאגני צדק", דראגונירעשט

עיונים ורעיונות

"כי האדם עץ השדה" (דברים כ-ט), כי האדם עץ השדה; זה הגו לא נאמר, כי חשיבותו של עץ הגו פחותה מזו של עץ השדה, בגו ישנם עצים רבים, תכרות אחד, יספק צרכיך - אחד; וכל שתהיה לו אין ערכו החלטי, לא כמיתו האדם. האדם הוא עץ השדה, עץ אחד ואין שני לו ואם אותו תכרות, לו אין חלוקה וחיבור עליו לשמור עליו מכל פגע... וחז"ל אמרו: כל המאבד נפש אחת כאילו איבד עולם מלא (סנהדרין לו).

ואופיינים ביותר הם הדברים דלקמן:

ההוא דאיתא לקמיה דרבא, אמר ליה: מרי דוראי אמר לי זיל קסליה לפלוגיא ואי לא, קסליה לך. אמר ליה: ליססלון ולא תיסקול; מאי חזיה דרמא רידך סומק טפי, דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי? (פסחים כה).

לו חרתו כל מנהיגי העמים את המושכל הזה בציפורן שמיר על לוח חצופונם, כי אז קויימה לכל באי עולם הובואה: "בלע הרצח לצופה".

נתן מארק

חודש אייר

חודש אייר שהוא החודש השמיני למנין בריאת העולם והשני למנין יציאת מצרים, אינו נזכר כלל בשמו במקרא. במשנה הוא מוזכר פעם אחת בלבד, במסכת ראש-השנה פרק א' משנה ג', "וכשהיה בית-המ- קדש קיים, יצאו שלוחים אף על אייר - מפני פסח קטן".

במסכת ראש-השנה פרק א' משנה ג', "וכשהיה בית-המ- קדש קיים, יצאו שלוחים אף על אייר - מפני פסח קטן". ב"ב"ב ובתקופתו היה ידוע חודש-אייר בשם חודש זיו, כך מוצאים אנו בספר מלכים א', פרק ו'-א, "בשנה הר- ביעות בחודש זיו, הוא החו- דש השני למלך שלמה על ישראל וכן בית לך", בחודש אייר היקב עור לא הגיע לשיאו, אבל הבריאה כולה וזהו חודש המיוחד בבחירתו.

חז"ל בתלמוד בבלי ובתלמוד ירושלמי עומדים היטב על חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין דעלמא דמניה פסיק זיוא חודש זה, במסכת ראש- השנה פרק ו'א עמוד א', נאמר: חודש זיו - דאית ביה זיוא לאילני. וכן גם בירושלמי ראש השנה א' ב"ב: "כירה זיו - שבו זיו של העולם יצאמים ניכרין וחאליות ניכרין". גם בזוהר (במדרש ק"ו) "באחר לחודש השני - דאיתו זיוא דברכאין ד